

Marko Bratković, mag. iur.
asistent na Katedri za građansko procesno pravo
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

REVIZIJA PO DOPUŠTENJU: HRVATSKE DVOJBE I SLOVENSKA ISKUSTVA¹

UDK 347.958 (497.5 : 497.4)
Izvorni znanstveni rad
Prilježeno: 30. 8. 2016.

Preko 20.000 revizijskih predmeta u radu Vrhovnog suda u 2015. godini, od čega 66 % neriješenih iz prethodnog razdoblja, dostatan su indikator da Vrhovni sud preko aktualnog uređenja revizije ne može ostvarivati svoju ustavnu zadaću osiguranja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. U nacrtu novele Zakona o parničnom postupku iz 2016. godine predviđeno je stoga da Vrhovni sud odlučuje samo o pravnim pitanjima u javnom interesu, što je izazvalo nemalen broj kritika. Budući da je takva promjena paradigme u određenju uloge i funkcije Vrhovnoga suda redigirana po uzoru na slično slovensko uređenje, čini se opravdanim hrvatske dvojbe u vezi s takvim uređenjem propitati i iz perspektive slovenskoga iskustva.

Ključne riječi: *revizija po dopuštenju, izvanredna revizija, vrhovni sud, slovensko pravo, novela Zakona o parničnom postupku.*

1. UVOD

1. U još uvijek aktualnom Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2016. godine² jedna od ključnih izmjena tiče se uređenja revizije kao izvanrednog pravnog lijeka.³ U tom je nacrtu predviđeno da dvostruki kolosijek dopustivosti podnošenja revizije Vrhovnom sudu, koji ovisi o tome je li riječ o tzv. redovnoj ili izvanrednoj reviziji, a kakav postoji u aktualnom uređenju hrvatskog parničnog prava⁴, nadomjesti samo jedan tip revizije, u biti vrlo sličan sadašnjoj tzv. izvanrednoj reviziji iz čl. 382., st. 2. ZPP-a. Budući da bi time taj tip revizije postao jedina revizija, čini se primjerenijim da se umjesto o izvanrednoj reviziji govori o reviziji po dopuštenju. Potonji naziv, osim toga, jasnije upućuje i na sadržaj instituta na koji se odnosi.

¹ * Rad je izrađen u okviru znanstvenoga projekta Hrvatski pravni sustav Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Izradu ovoga rada potpomogla je i Hrvatska zaklada za znanost u okviru projekta br. 6988.

² Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (dalje u tekstu: nacrt novele ZPP-a) objavljen je na mrežnim stranicama e-Savjetovanja 2. svibnja 2016. (posjećeno 21. rujna 2016.). Iako je, prema riječima članova radne skupine koja radi na tom nacrtu, tekst zakona u kasnijim verzijama nacrtu ponešto izmijenjen i usklađen s prihvaćenim primjedbama, u ovom radu polazi se od verzije nacrtu objavljene na mrežnim stranicama e-Savjetovanja jer je ona jedina javno dostupna i o njoj je provedena javna rasprava.

³ Neki od članova radne skupine koja radi na nacrtu novele ZPP-a voljeli bi da to bude i jedina (bitna) izmjena aktualnog ZPP-a, što bi opravdavalo kolokvijalni naziv predviđene novele kao revizijske novele.

⁴ Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/77, 36/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 26/91, 34/91, 35/91; Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 112/99, 117/03, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14 (dalje u tekstu: ZPP ili, gdje je to potrebno naglasiti, hrvatski ZPP).

2. Revizija bi, naime, bila dopuštena samo ako bi je posebnim rješenjem dopustio Vrhovni sud Republike Hrvatske. Taj će pak sud dopuštati samo revizije u povodu kojih bi se mogla očekivati odluka o nekom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava preko sudske prakse. Vrijednosni, kauzalni i proceduralni kriterij⁵, relevantni u aktualnom uređenju tzv. redovne revizije, prema predloženom uređenju više ne bi bili odlučni za dopustivost revizije.

2. ODREĐENJE TEME

3. Iako u nacrtu novele ZPP-a predviđeno uređenje o reviziji po dopuštenju nije *novum* u komparativnom pravu, čak ni u okvirima nama bliskoga germanskog pravnog kruga⁶, stručna ga je javnost uglavnom ocijenila pravopolitički nedomišljenim i ustavnopravno suspektim.⁷ Zanimljivo je, međutim, da su slični kritički osvrti⁸ pratili i slovensku reformu revizijskoga prava iz 2008. godine koja je svojim sadržajem uvelike utjecala na oblikovanje teksta nacrta novele hrvatskoga ZPP-a u dijelu koji se odnosi na reformu revizije.

4. Opravdanim se stoga nadaje kritičke osvrte analizirati, usustaviti, logički ih propitati te sagledati i u kontekstu slovenskoga iskustva u primjeni novoga uređenja revizije. Tek se primjenom zakonskih odredaba u praksi može konačno provjeriti jesu li kritike upućene nacrtu novele ZPP-a opravdane ili pak je njihova argumentacija promašena.

⁵ Ti su kriteriji predviđeni u aktualnom ZPP-u u čl. 382., st. 1. Prema kauzalnom kriteriju revizija je uvijek dopuštena i u paternitetskim i maternitetskim sporovima uređenima obiteljskim zakonodavstvom.

⁶ Cf. revizija po dopuštenju (Zulassungsrevision) u njemačkom parničnom pravu (§ 542 sqq. njemačkog ZPO-a) i izvanredna revizija u austrijskom parničnom pravu (§ 502 sqq. austrijskog ZPO-a). U austrijskom pravu, doduše, vrijednosni kriterij još je uvijek relevantan za odluku o dopustivosti revizije.

⁷ V., primjerice, neke od komentara iz javne rasprave: „Predloženo rješenje kojim se ukida tzv. redovna revizija usmjereno je isključivo na umjetno smanjenje broja predmeta o kojima odlučuje Vrhovni sud RH i posljedično tome slabi pravnu sigurnost građana i smanjuje njihovo povjerenje u pravosuđe.“, „(...) nije dobro rješavati probleme i krizu u pravosuđu tako da se strankama uskraćuju procesna prava koja su standard vladavine prava i uskraćivati strankama pravo na pristup sudu i pravično suđenje (...)“ (Primjedbe i prijedlozi Hrvatske odvjetničke komore br. 2696/16 od 31. svibnja 2016.); „(...) sudske procedure trebaju omogućavati nesmetan pristup (...) i najvišim sudbenim instancijama koje bi trebale osiguravati ne samo jedinstvenu primjenu zakona već i ravnopravnost pravnih subjekata pred zakonom.“ (prof. emeritus Mihajlo Dika na Okruglom stolu koji je organizirala Hrvatska odvjetnička komora 30. svibnja 2016.); „Zbog izostanka ocjene stanja, razloga donošenja te ciljeva koji se donošenjem izmjena i dopuna Zakona žele postići (...) mišljenja smo da ovaj propis treba biti povučen iz javne rasprave te ponovno upućen u javnu raspravu.“ (Ured pučke pravobraniteljice); „(...) napuštanje instituta redovne revizije dodatno (bi) povećalo pravnu nesigurnost i oslabilo ionako narušeno povjerenje građana u pravosudni sustav.“ (Hrvatska udruga radničkih sindikata); „(...) očigledno je da je ovaj prijedlog rađen isključivo u korist sudova, a nipošto u korist stranaka“ (Božidar Feldman); „(...) zbog bitne povrede ZPP-a pred drugostupanjskim sudom više uopće neće biti moguća revizija, što je nedopustivo ugrožavanje prava stranaka.“ (Sonja Bonifačić).

⁸ Feguš, P., Revizija in zahteva za varstvo zakonitosti kot izredni pravni sredstvi v teoriji in praksi po novi procesni ureditvi, Pravna praksa, br. 47, 2009., str. 6-10; Ude, L., Reforma revizije in zahteve za varstvo zakonitosti, Podjetje in delo, br. 6-7, 2007., str. 1085; Wedam-Lukić, D., Ali naj bo dovoljenost revizije v diskreciji Vrhovnega sodišča, Pravna praksa, br. 36, str. 10; Rijavec, V.; Ude, L., Zakon o pravdnem postopku z novelo ZPP-D – Uvodna pojasnila, 2008., str. 89. Neke od kritičara spominje i Galić, A., Civil Law Perspective on the Supreme Court and its Functions, izvješće podneseno na svjetskom kongresu građanskih procesualista održanom u Varšavi u lipnju 2014., str. 14.

5. Ipak, u promišljanjima (boljih) zakonodavnih rješenja rijetko se pruža prilika poput ove da se rezultati testiranja uspješnosti reforme revizije u slovenskom pravnom sustavu mogu uzeti u obzir i u kritičkom promišljanju hrvatske reforme revizijskoga prava. Hrvatski i slovenski pravni sustav, naime, u bitnom su usporedivi, i po stupnju razvoja pravne kulture kao i pravno-političkom ozračju te je teško očekivati da bi transplantat iz jednog od tih sustava u drugom postao iritant.⁹ Dakako, pod uvjetom da se transplantirani institut pravilno impostira.

6. Hrvatski i slovenski parnični sustav vrlo su srodni. Jugoslavenski Zakon o parničnom postupku iz 1976. godine¹⁰, u bitnom utemeljen na tradiciji austrijskoga parničnog sustava kakav je osmislio Franz Klein koncem XIX. stoljeća¹¹, još uvijek je okosnica obaju parničnih sustava. I novi slovenski *Zakon o pravdnem postopku* iz 1999. godine¹² konceptualno se nastavlja na ranije jugoslavensko parnično pravo.

7. Novelom slovenskoga ZPP-a (Novela ZPP-D¹³) bitno je izmijenjen dotadašnji institut revizije. Problem velikog broja (neriješenih) predmeta na slovenskom Vrhovnom sudu iziskivao je sistemski zahvat u dotadašnje uređenje i redefiniranje uloge Vrhovnoga suda u slovenskom pravnom sustavu, što je donekle i provedeno. Prema uzoru na dijelom austrijska, a dijelom njemačka rješenja pristup Vrhovnom sudu višestruko je ograničen kombinacijom vrijednosnoga kriterija i obveze da revizijski sud dopusti reviziju ako za to budu ispunjeni zakonski uvjeti.

8. Prema vrijednosnom kriteriju revizija ni u kom slučaju nije dopuštena ako vrijednost pobijanoga dijela predmeta spora ne prelazi 2.000 eura, a uvijek je dopuštena ako ta vrijednost prelazi 40.000 eura u redovnom parničnom postupku, a 200.000 eura u trgovačkim stvarima (čl. 367. ZPP-a).¹⁴

⁹ O konceptu pravnih transplantata i iritanata v. amplius Watson, A., *Legal Transplants: An Approach to Comparative Law*, 1974.; Merryman, J. H., *On the Convergence (and Divergence) of the Civil and the Common Law*, u: Cappelletti, M. (ur.), *New Perspectives for a Common Law of Europe*, 1978., str. 195 sqq.; Teubner, G., *Legal Irritants: Good Faith in British Law or How Unifying Law Ends Up in New Differences*, *Modern Law Review*, vol. 61, 1998., str. 11-32.

¹⁰ Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/77, 36/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 26/91, 34/91, 35/91.

¹¹ Klein, F., *Pro futuro: Betrachtungen über Probleme der Civilproceßreform in Österreich*, 1891.

¹² Zakon o pravdnem postopku, Uradni list RS, br. 26/99, 96/02, 12/0, 58/03 – odl. US, 2/04, 2/04 – ZDSS-1, 36/04, 69/05 – odl. US, 90/05 – odl. US, 43/06 – odl. US, 52/07, 73/07, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US (dalje u tekstu: ZPP ili, gdje je potrebno naglasiti, slovenski ZPP).

¹³ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravdnem postopku (ZPP-D), Uradni list RS, br. 45/08.

¹⁴ Grgurevič, N., *Vpliv predlaganih sprememb ZPP na vlogo odvetnika u pravdnem postopku, Podjetje in delo*, br. 6-7, 2007., str. 1092, smatra iznose previsokima. Isto i Feguš, op. cit. u bilj. 7, str. II [rimskim je brojkama i u nastavku označen broj stranica prema numeraciji unutar slovenske baze podataka IUS-INFO]. O problemima s vrijednosnim kriterijem za dopustivost revizije uopće v. infra odl. 60. sqq.

9. Ako pak revizija nije izrijekom isključena¹⁵, a vrijednost pobijanoga dijela predmeta spora¹⁶ prelazi 2.000, a ne prelazi 40.000 (odnosno 200.000) eura, revizijski sud dopustit će reviziju ako bi se od toga suda mogla očekivati odluka o pravnom pitanju koje je važno za osiguranje pravne sigurnosti, jedinstvene primjene prava ili za razvoj prava preko sudske prakse. U zakonu (čl. 367.a ZPP-a) primjerično su pobrojani slučajevi u kojima će revizijski sud dopustiti reviziju. Tako će revizijski sud osobito dopustiti reviziju (1) ako je riječ o pravnom pitanju u pogledu kojega odluka drugostupanjskoga suda odstupa od prakse Vrhovnoga suda ili (2) u pogledu kojega još nema prakse Vrhovnoga suda, a osobito ako sudska praksa drugostupanjskih sudova nije jedinstvena. Revizijski sud dopustit će reviziju i (3) ako je riječ o pravnom pitanju u pogledu kojega sudska praksa Vrhovnoga suda nije jedinstvena.

10. Razvidno je, dakle, da je dio nacrtu novele hrvatskoga ZPP-a izravno inspiriran odredbama aktualnoga slovenskog parničnog prava. Bitna je razlika, međutim, da su u nacrtu novele hrvatskoga ZPP-a u potpunosti napuštena bilo kakva ograničenja pristupa revizijskom sudu povezana s vrijednosnim kriterijem.¹⁷ Slovenska praksa u primjeni novoga uređenja revizije ipak može poslužiti kao indikator prihvatljivosti predloženoga uređenja toga instituta u hrvatskom pravnom sustavu.

11. Hrvatske dvojbe u vezi s primjenjivošću novoga uređenja revizije iznesene u nastavku rada proizlaze (izravno ili posredno) iz uglavnom kritičkih osvrta na nacrt novele hrvatskoga ZPP-a. Slovenska iskustva u primjeni reformirane revizije uklopljena u širi pravnoteorijski i komparativni kontekst služe pak provjeri opravdanosti tih dvojbi.

3. REVIZIJA U JAVNOM ILI U PRIVATNOM INTERESU STRANAKA

12. Tradicionalno se revizija koncipirala kao pravni lijek s dvojakom funkcijom: osiguranje pravilne i zakonite odluke u konkretnom predmetu te ostvarenje jedinstva u primjeni prava na cjelokupnom području njegova važenja.¹⁸ Osiguranje pravilnosti i

¹⁵ Revizija je isključena, primjerice, u ovršnom postupku i u pravilu u izvanparničnim postupcima, a u parničnom postupku zbog smetanja posjeda i u sporovima male vrijednosti. Orehar-Ivanc, M.; Institut dopuštene revizije po ZPP-D, Pravna praksa, br. 28, 2009., str. VIII.

¹⁶ O određivanju vrijednosti pobijanoga dijela predmeta spora postoje posebna, donekle zbunjujuća pravila neovisna o općim pravilima ZPP-a o određivanju vrijednosti predmeta spora. Vrijednost pobijanoga dijela pravomoćne sudske presude određuje se, naime, prema broju vrijednosti pojedinačnih zahtjeva, odnosno dijelova zahtjeva koji su još sporni, ako je odluka o reviziji ovisna o rješenju pravnih pitanja koja su zajednička za sve zahtjeve ili ako su pojedini zahtjevi međusobno tako povezani da odluka o pojedinom zahtjevu ovisi o odluci o drugom zahtjevu. (čl. 367., st. 5. ZPP-a). O problemima u vezi s primjenom te odredbe v. amplius Ovčak Kos, M.; Razdrih, Ž., Dovoljenost revizije z vidika vrednostnoga kriterija – civilnopravni spori, *Ovčak Kos, M.; Razdrih, Ž., Dovoljenost revizije z vidika vrednostnoga kriterija – civilnopravni spori, Odvetnik, br. 71, 2015., str. 11-22; Ude, op. cit. u bilj. 7, str. 1084.; Dolenc, M., Dobro in slabe izkušnje z dopuščeno revizijo po ZPP, Podjetje in delo, br. 6-7, 2015., str. 942.*

¹⁷ U novom prijedlogu izmjena i dopuna slovenskoga ZPP-a (EVA 2013-2030-0093) iz lipnja 2016. objavljenom na mrežnim stranicama slovenskoga Ministarstva pravosuđa također je predviđeno ukidanje vrijednosnoga kriterija za dopustivost revizije. V. infra odl. 72.

¹⁸ Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, 2004., str. 719; Wedam-Lukić, op. cit. u bilj. 7, str. I. Slično i Juhart, J., *Civilno procesno pravo FLRJ*, 1961., str. 502; Ude, L., *Civilno procesno pravo*, 2002., str. 337; Rechberger, W. H.; Simotta, D. A., *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts*, 2003., str. 472. Rakić-Vodinelić, V., *Revizija protiv presude*, 1995., str. 42-46, tim funkcijama nadodaje još dvije: ostvarenje autoriteta prava i pravosuđa te ostvarivanje daljeg razvoja prava.

zakonitosti suđenja u pojedinom predmetu (njemački *Einzelfallgerechtigkeit*) primarno je u privatnom (individualnom) interesu stranaka¹⁹, dok je u javnom interesu da revizijska shvaćanja najviše sudske instancije osiguraju „trajnije jedinstvo pravnog poretka jedinstvenom primjenom zakona na cjelokupnom području njegovog važenja.“²⁰

13. Izvršava li svoju privatnu funkciju, vrhovni sud koji o izjavljenoj reviziji odlučuje orijentiran je na prošlost – provjerava je li u konkretnom predmetu materijalno i procesno pravo bilo pravilno primijenjeno te intervenira u slučaju bitnih povreda prava ukidanjem odluka nižih sudova ili njihovom preinakom.²¹ S druge strane, javna funkcija vrhovnog suda da doprinosi jedinstvenosti primjene prava usmjerena je budućnosti.²² Tek će, naime, u budućim sporovima doći do izražaja predvidivost i konzistentnost sudske prakse koju (povodom revizije) uspostavi vrhovni sud. Time se, dakako, ne želi reći da jasna i predvidiva sudska praksa ne služi i individualnim interesima stranke, nego samo da je u tom slučaju privatni interes stranaka podređen u odnosu na javni.

14. Povežu li se potonja razmatranja s aktualnim uređenjem revizije u hrvatskom parničnom pravu, jasno je da tzv. redovna revizija (čl. 382., st. 1. ZPP-a) primarno služi kontroli zakonitosti i pravilnosti odluke drugostupanjskoga suda (a posredno i prvostupanjskoga²³) protiv koje je revizija izjavljena, odnosno privatnim interesima stranaka o čijem se sudskom predmetu odlučuje. Redovna revizija, naime, po svom sadržaju i funkciji nije ništa drugo doli restringirana žalba o kojoj odlučuje najviša sudska instancija u Republici Hrvatskoj.

15. Drukčija je funkcija tzv. izvanredne revizije (čl. 382., st. 2. ZPP-a). Njome se, naime, primarno teži ostvarenju jedinstvenosti u primjeni prava i njegovu razvoju te bi preko nje Vrhovni sud trebao ispunjavati svoju javnu funkciju.²⁴

16. Aktualno normativno uređenje revizije kao pravnog lijeka omogućuje, dakle, Vrhovnom sudu da ispunjava svoju privatnu i javnu funkciju. No, je li to tako i u stvarnosti? Statistički podatci²⁵ o broju revizijskih predmeta u radu Vrhovnog suda (*Grafikon 1.*) te broju revizijskih predmeta po sucu Građanskoga odjela Vrhovnoga suda (*Tablica 1.*) sugeriraju negativan odgovor.²⁶

¹⁹ Galič, op. cit. u bilj. 7, str. 4; Lindblom, P. H., *The Role of the Supreme Courts in Scandinavia*, u: *Progressiv process — Spridda uppsatser om domstolsprocessen och samhällsutvecklingen*, 2000., str. 104.

²⁰ Triva; Dika, op. cit. u bilj. 17, str. 719. O razlikovanju privatne i javne uloge vrhovnih sudova v. *amplius* Jolowicz, J. A., *Managing overload in appellate courts: 'Western' countries*, u: Jolowicz, J. A., *On Civil Procedure*, str. 331-332. V. i Galič, A., *Reshaping the Role of Supreme Court in the Countries of the Former Yugoslavia*, u: Uzelac, A.; van Rhee, C. H. (ur.), *Nobody's Perfect*, 2014., str. 292.; Klun, G., *Vloga Vrhovnega sodišča pri oblikovanju meril za presojo predloga za dopustitev revizije (magistarski rad obranjen na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani)*, 2016., str. 15 sqq., 24 sqq.

²¹ Galič, op. cit. u bilj. 7, str. 4; Bobek, M., *Quantity or Quality? Reassessing the Role of Supreme Jurisdictions in Central Europe*, *The American Journal of Comparative Law*, vol. 57, br. 1, 2009., str. 40 sqq.

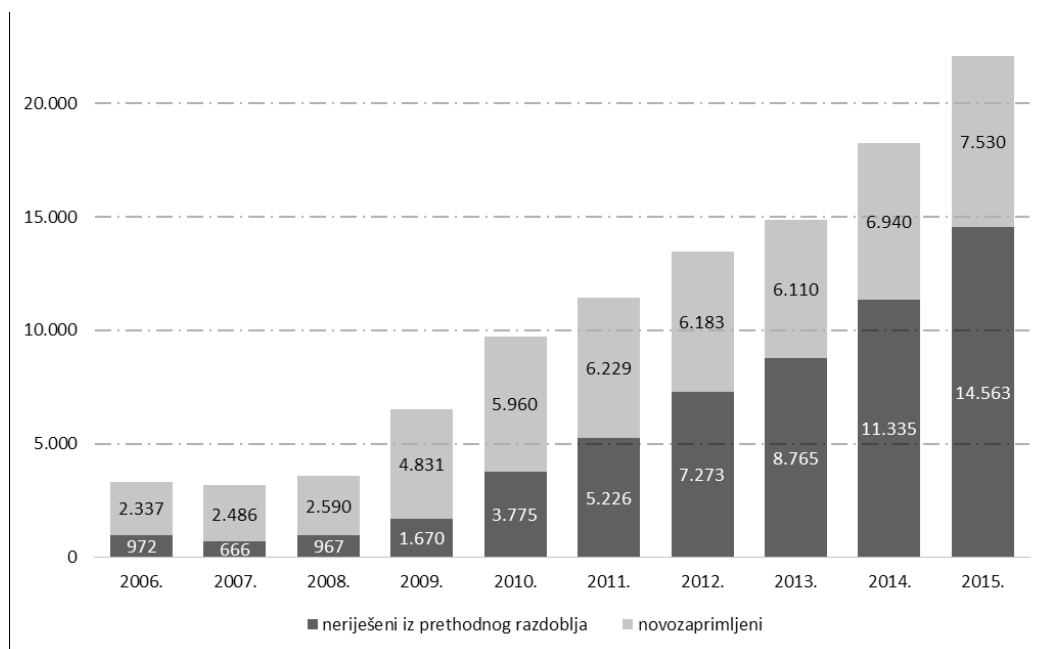
²² Galič, *ibid.*; Bobek, *ibid.*, str. 41 sqq.; Galič, A., *Does a Decision of the Supreme Court Denying Leave to Appeal Need to Contain Reasons?*, u: Adolphsen, J. et al. (ur.), *Festschrift für Peter Gottwald zum 70. Geburtstag*, 2014., str. 160 sq.

²³ V. *amplius* Dika, M., *Građansko parnično pravo. Pravni lijekovi*, 2010., § 36.

²⁴ Tako i Ude, op. cit. u bilj. 7, str. 1080.

²⁵ Podatci obrađeni u Grafikonu 1. i Tablici 1. preuzeti su iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda o stanju sudbene vlasti za 2015. godinu iz travnja 2016. godine (www.vsrh.hr, posjećeno 24. rujna 2016.).

²⁶ Slično i Galič, op. cit. u bilj. 19, str. 293.

Grafikon 1. Revizijski predmeti u radu Vrhovnog suda RH (2006. – 2015.)

Tablica 1. Broj sudaca i broj revizijskih predmeta u radu po sucu Građanskoga odjela Vrhovnog suda RH (2006. – 2015.)

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
broj sudaca	21	21	19	22	21	23	23	25	28	25
broj predmeta u radu po sucu	158	150	187	296	464	498	585	595	653	884

17. U 2015. godini u radu Vrhovnog suda bilo je preko 22 tisuće revizijskih predmeta, od kojih oko 66 % neriješenih iz ranijeg razdoblja. Nezamislivo je da sudac toga suda može uopće proučiti gotovo 900 revizijskih predmeta godišnje (koliko statistika sugerira da bi ih trebao riješiti da bi bio ukorak s priljevom novih predmeta), a kamoli napisati

kvalitetne odluke u tim predmetima. Stoga nije ni čudno da odluke Vrhovnog suda postaju manje kvalitetnima, da se iscrpljuju u navođenju činjeničnog supstrata i ponavljanju odgovora na već razjašnjena pravna pitanja služeći se formulacijama bez „dodane vrijednosti“ kojom bi doprinosile pravnoj sigurnosti i razvoju prava.²⁷

18. Nerijetko ni sam Vrhovni sud nema jedinstvenu praksu.²⁸ Opseg prakse toga suda²⁹ tolik je da ju je nemoguće uopće poznavati, a kamoli proučiti, komentirati i slijediti.³⁰ Pomalo je paradoksalno da je u doba naprednih elektroničkih baza podataka nižim sudovima teško, a strankama i njihovim odvjetnicima još teže, pronaći odluku Vrhovnog suda koja im je potrebna iako su (gotovo) sve odluke Vrhovnog suda objavljene i (besplatno ili naplatno) pretražive elektronički. Kvalitetna sistematizacija, ali i primjeren (realno pretraživ) opseg te baze nužan su preduvjet većeg utjecaja odluka Vrhovnog suda na odluke nižih sudova koji još nije ispunjen. S obzirom na velik broj ne uvijek kvalitetnih odluka (ne zaboravimo da je kvantiteta obrnuto proporcionalna kvaliteti) doprinos Vrhovnog suda ostvarenju jedinstvene primjene prava (i tako posredno ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni) ne može se smatrati zadovoljavajućim.

19. Međutim, ni individualni interesi stranaka u situaciji kada se odluka revizijskoga suda u prosjeku čeka preko dvije godine³¹, a Vrhovni sud odlučuje u oko tisuću predmeta godišnje u kojima je tužba podnesena prije deset ili više godina³² ne mogu biti zadovoljeni.

²⁷ Slično i Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 6 za Sloveniju i Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 33-34 za Češku.

²⁸ Spomenimo ovdje tek jedan aktualan primjer. U slučaju djelomičnog uspjeha stranke u sporu u kojem je tužitelj naknadno smanjio tužbeni zahtjev „(...) o troškovima se odlučuje prema uspjehu u sporu u odnosu na vrijednost predmeta spora smanjenog tužbenog zahtjeva, s tim da tuženiku pripada pravo na naknadu troškova koje je imao u vezi dijela tužbenog zahtjeva za koji je zahtjev smanjen neovisno o uspjehu u sporu, jer smanjenje tužbenog zahtjeva u biti predstavlja povlačenje tužbe u odnosu na smanjeni dio tužbenog zahtjeva, ali to samo u slučaju ako bi troškovi izračunati prema vrijednosti predmeta spora ranijeg zahtjeva bili veći od troškova izračunatih prema vrijednosti smanjenog tužbenog zahtjeva.” (Revr 1428/09-2 i Rev 402/04-2). Međutim, istodobno postoji i drukčija praksa revizijskoga suda. Tako su „tužitelju pravilno priznati troškovi prema vrijednosti konačno postavljenog tužbenog zahtjeva pa nadalje, a tuženiku prema vrijednosti spora navedenog u tužbi.“ (Rev 2183/1998-2 i Rev 2188/1998-2). U drugom jednom slučaju, međutim, „tužitelj pogrešno smatra da je njegov uspjeh u parnici trebalo utvrditi prema konačno postavljenom zahtjevu.” (Rev 521/2001-2).

²⁹ Do kraja 2015. godine objavljeno je ukupno 166.985 odluka Vrhovnog suda. Samo za usporedbu, do kraja 2014. godine objavljeno je 149.688 odluka toga suda. Ti su podatci preuzeti iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda za 2015. godinu (*op. cit.* u bilj. 24) i ne odnose se samo na odluke iz građanske grane sudovanja nego obuhvaćaju sve odluke Vrhovnog suda. Neovisno o tome, podatci su ilustrativni jer upućuju da u jednoj godini bude objavljeno preko 17 tisuća odluka Vrhovnog suda. Dakako, nisu sve odluke jednako važne, ali ipak unutar tako velikog broja odluka teško je uopće pronaći one bitne za jedinstvenu primjenu prava.

³⁰ Tako i Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 6 za Sloveniju (i posredno za druge postsocijalističke i ostale države); Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 63; Zobec, J., Od individualnoga do javnoga (precedenčnoga) namena Vrhovnoga sudišća: ustavnopravni vidik, *Podjetje in delo*, br. 6-7, 2015., str. 931, navodi i rezultate istraživanja provedenog u Italiji da je tamošnji vrhovni sud u objavljenim presudama u građanskim stvarima u pet godina sam sebi prostuslovio (različitim praksom) čak 864 puta.

³¹ Prema riječima predsjednika Vrhovnog suda gospodina Branka Hrvatina na predavanju održanom 23. prosinca 2013. postupak rješavanja revizijskog predmeta iz općeg upisnika *Rev* traje (ili je trajao) u prosjeku 845,12 dana (ili otprilike 28 mjeseci).

³² Ti su predmeti posebno naznačeni signaturom *Rev-x*.

20. Opisano stanje, međutim, nije karakteristično samo za Hrvatsku. I mnoge druge zemlje (poput Italije³³, Češke³⁴, Slovenije, ali i Njemačke i Nizozemske³⁵, da spomenemo samo neke) u posljednjem se desetljeću suočavaju s krizom identiteta Vrhovnoga suda.³⁶ Ideja da vrhovni sud može istodobno i jednako kvalitetno služiti privatnim interesima stranaka u konkretnim predmetima i javnom interesu ostvarivanja jedinstvene primjena prava i njegova razvoja ima, čini se, sve manje pristaša.³⁷ Između dvoga valja izabrati jedno.³⁸

21. U Hrvatskoj, ako se postavi, izbor između toga treba li Vrhovni sud kontrolirati pravilnost i zakonitost odluke nižih sudova u što većem broju predmeta ili pak uspostavljati jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni ne bi trebao biti dvojbena. Ustav Republike Hrvatske³⁹, naime, u čl. 119. jasno definira ulogu Vrhovnoga suda da kao najviši sud u državi osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. Zanimljivo je da se na sličan način tumači i odredba slovenskoga Ustava⁴⁰ (čl. 127) u kojoj je određeno tek da je Vrhovni sud najviši sud u državi.⁴¹

22. Nigdje, doduše, u hrvatskom pravu nije određeno da bi svoju ustavnu zadaću Vrhovni sud trebao ostvarivati upravo preko revizije, ali u aktualnom hrvatskom uređenju građanskih postupaka revizija je jedini pravni lijek kojim stranka može inicirati odluku Vrhovnoga suda u konkretnom predmetu pa se može zaključiti da bi tu svoju zadaću Vrhovni sud trebao ostvarivati upravo preko nje.⁴² Tomu u prilog govore i formulacija iz čl. 382., st. 2. ZPP-a prema kojoj stranke mogu podnijeti (izvanrednu) reviziju „ako odluka u sporu ovisi o rješenju nekoga materijalnopravnog ili postupovnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni“ koja je u jasnoj vezi s formulacijom iz ustavne odredbe o ulozi Vrhovnoga suda.

³³ Talijanski *Corte (suprema) di Cassazione* u 2013. godini zaprimio je preko 30.000 novih predmeta na kojima radi četiristotinjak sudaca. Taruffo, M., *Precedent in Italy*, u: MacCormick, D. N.; Summers, R. S. (ur.), *Interpreting Precedents: A Comparative Study*, str. 144; Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 7.

³⁴ Izvrstan pregled stanja u Češkoj, usporedivog donekle sa stanjem i u Hrvatskoj, daje Bobek, *op. cit.* u bilj. 20.

³⁵ Jezgrovit, ali jasan prikaz stanja u tim i još nekim državama v. Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 7-8.

³⁶ *Ibid.*, str. 7.

³⁷ Čak i u (inače konzervativnoj) njemačkoj doktrini napominje se da je osiguranje pravilne i zakonite odluke u konkretnom predmetu sekundarna funkcija Vrhovnoga suda u odnosu na javnu funkciju osiguranja jedinstvene primjene prava i njegova razvoja. Jacobs, M., *Vorbemerkung zu §§ 542-566*, Nr. 8-12, u: Stein, F.; Jonas, M. (ur.), *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 222013., str. 533 *sqq.*; Rosenberg, L.; Schwab, K. H.; Gottwald, P., *Zivilprozessrecht*, 172010., § 141; Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 11.

³⁸ Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 25.

³⁹ Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

⁴⁰ Ustava Republike Slovenije, *Uradni list RS*, br. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148 i 47/13 – UZ90, 97, 99. V., primjerice, Betetto, N., Kako preprečiti, da Vrhovno sodišče postane vir neenotne sodne prakse, *Podjetje in delo*, br. 6-7, 2015., str. 971.

⁴¹ Iz te formulacije „proizlazi da je njegova funkcija iznošenje stajališta o važnim pravnim pitanjima i u vezi s tim osiguranje jedinstvene primjene zakona u državi.“ Tako Wedam-Lukić, *op. cit.* u bilj. 7, str. 9.

⁴² U slovenskom parničnom postupku još uvijek postoji i pravni lijek zahtjev za zaštitu zakonitosti (čl. 385. *sqq.* slovenskoga ZPP-a) koji Vrhovnom sudu podnosi državni odvjetnik. Taj se pravni lijek, među ostalim, može podnijeti u slučajevima u kojima revizija prema vrijednosnom kriteriju nije dopustiva.

4. PROMJENA PARADIGME U ODREĐENJU ULOGE I FUNKCIJE VRHOVNOGA SUDA ILI TEK ULJEPŠAVANJE NJEGOVE STATISTIKE

23. Prihvatimo li, dakle, argumentaciju da Vrhovni sud ne može istodobno zadovoljavajuće ostvarivati svoju privatnu i javnu funkciju⁴³ te založimo li se za to da bi javnoj funkciji, među ostalim i stoga što je ona Vrhovnom sudu RH i Ustavom dodijeljena, trebalo dati prednost, preostaje nam ispitati kako omogućiti Vrhovnom sudu da preko revizije ostvaruje svoju ustavnu zadaću.

24. Tzv. izvanredna revizija uvedena u hrvatsko parnično pravo još 2003. godine⁴⁴, a nakon intervencije Ustavnoga suda⁴⁵, bitno izmijenjena Novelom ZPP-a iz 2008. godine⁴⁶ po svom je sadržaju trebala doprinijeti ostvarenju jedinstvenosti primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Iskustva s njome, međutim, nisu osobito dobra. Stranke i njihovi odvjetnici smatraju da je prevelik izjavljenih revizija odbačen kao nedopušten⁴⁷, a Vrhovni

⁴³ Tako za slovenski Vrhovni sud Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 920.

⁴⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 117/03.

⁴⁵ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, br. U-I-1569/2004, U-I-305/2005, U-I-1677/2004, U-I-320/2005, U-I-1702/2004, U-I-464/2006, U-I-1904/2004, U-I-3351/2006, U-I-2677/2004 od 20. prosinca 2006., *Narodne novine*, br. 2/2007. Ustavni je sud, razmatrajući među ostalim i problem neujednačenosti sudske prakse u vezi s osnovanošću zahtjeva državnih službenika i namještenika za isplatu božićnice i dara za djecu za 2000. godinu, smatrao da je uređenje revizije iz 2003. godine, prema kojem su reviziju bili ovlašteni dopustiti žalbeni sudovi, a bila je ex lege isključena u sporovima male vrijednosti, izazvao „poremećaj ustavnih nadležnosti između Ustavnog suda Republike Hrvatske i Vrhovnog suda Republike Hrvatske, jer zakonski okviri ne omogućavaju najvišem sudu u zemlji da osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana na cijelom području Republike Hrvatske.“ V. i Dika, *op. cit.* u bilj. 22, str. 259.

Čini se, međutim, da ovdje Ustavni sud ipak nije bio u pravu kada je utvrdio da je „ustavna tužba, a ne revizija, postala (...) pravno sredstvo za osiguravanje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana“, odnosno ako jest u pravu, za to je i sam kriv. (Tako i Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. III). Ustavni bi se sud, naime, trebao baviti samo ustavnopravnim pitanjima, a ne interpretacijom zakonskoga prava, što je zadaća redovnih i specijaliziranih sudova s Vrhovnim sudom na čelu. Nije prihvatljivo da Ustavni sud fungira kao (redovita) četvrta sudska instancija. U vezi s interpretacijom zakonskoga teksta Ustavni bi sud trebao reagirati tek ako bi koju od sudskih interpretacija smatrao neustavnom. Svrha ustavne tužbe i izvanredne revizije posve je, dakle, različita. Tek bi u iznimnim slučajevima (npr. arbitrarno postupanje suda) bilo moguće da u istom predmetu budu dopustive i izvanredna revizija i ustavna tužba. (Tako i Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 98-99, i Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. II). Ti su zaključci *mutatis mutandis* primjenjivi i na razgraničenje svrhe revizije po dopuštenju i ustavne tužbe.

⁴⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 84/08.

⁴⁷ Tablica 2. Udio odbačenih revizija u predmetima u kojima je odlučivao Vrhovni sud RH (2006. – 2015.)

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
% odbačenih revizija	23,5	19,45	19,82	19,66	48,99	49,43	56,28	52,40	49,33	58,93

Podatci su preuzeti iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda za 2015. godinu (*op. cit.* u bilj. 24) i podjednako se odnose na odbačaj redovne i izvanredne revizije jer se zasebni podatci (za izvanrednu reviziju) statistički ne obrađuju (iako bi bili vrlo korisni).

sud, pretrpan velikim brojem predmeta, dio krivnje pripisuje i kvaliteti odvjetničkih podnesaka.⁴⁸

25. Treba li onda i nadalje ustrajati na modelu koji se pokazao neodgovarajućim?⁴⁹ Ima li predviđena Novela ZPP-a, kojom se dokida tzv. redovna revizija, a ponešto redigirana dosadašnja tzv. izvanredna revizija postaje jedina revizija, izgleda na uspjeh? Možda ipak da⁵⁰, ali samo ako se osvijesti (i objavi) da promjena u koncipiranju revizije kao pravnoga lijeka po dopuštenju podrazumijeva, odnosno pretpostavlja i promjenu paradigme u određenju uloge i funkcije Vrhovnog suda.

26. Promjena paradigme u određenju uloge i funkcije Vrhovnog suda znači da se naglasak u pristupu sudu sa zaštite prava stranaka u konkretnim predmetima prebacuje na javni interes osiguranja jedinstvene primjene prava i njegova razvoja.⁵¹ Ako, naime, Vrhovni sud mora odlučivati u preko 20 tisuća predmeta godišnje kako bi intervenirao tamo gdje je u postupcima pred prvostupanjskim i drugostupanjskim sudom došlo do povrede materijalnoga ili procesnoga prava štiteći tako individualni interes stranaka u sporu, očuvanje jedinstvenosti u primjeni prava postaje gotovo nemoguće i u okvirima samoga Vrhovnog suda. Štoviše, i zaštita privatnih interesa stranaka s faznim pomakom od najmanje nekoliko godina (a katkad i više od deset godina) upitne je svrhovitosti. Uzaludno je, dakle, insistiranje na očuvanju obiju funkcija Vrhovnog suda jer stvarnost pokazuje da istodobno ostvarivanje privatne i javne funkcije jednostavno nije moguće. Paradigmatski zaokret podrazumijeva stoga da se javna funkcija otvoreno prizna kao osnovna funkcija Vrhovnog suda.⁵²

27. Tako je, za razliku od hrvatskoga, postupio slovenski predlagatelj zakona kada je 2008. godine krenuo u reformu ZPP-a. Tom je prilikom istaknuto da se u reviziji po dopuštenju (slovenski *dopuščena revizija*) ogleda pravi smisao toga instituta i uloga Vrhovnog suda u razvoju prava, usmjeravanju sudske prakse i njenu ujednačavanju, a da zaštita prava stranaka u konkretnom postupku za reviziju nije primarna.⁵³

28. Kakvi su (kvantitativni) rezultati provedene reforme u Sloveniji?

48 O tome se posredno može zaključivati i iz nekih obrazloženja odbačaja revizije. Vrhovni je sud, primjerice, odbacio reviziju jer se njezin izjavitelj samo uopćeno pozvao na to da izvanrednu reviziju izjavljuje zbog pogrešne primjene materijalnog prava, a nije naznačio i određeno pravno pitanje zbog kojeg ju je podnio niti je izložio razloge zbog kojih bi ono bilo važno za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana (Rev-x-228/09-2 od 8. srpnja 2009.). Drugom je prilikom Vrhovni sud jasno odredio da nije dužan iz navoda revizije iznalaziti pravno pitanje zbog kojega je ona podnesena, već da je to dužna učiniti sama stranka, tim više što stranka u pravilu može reviziju podnijeti samo preko opunomoćenika koji je odvjetnik (Rev-r-183/2009-2 od 29. travnja 2009.). Tako i Dika, *op. cit.* u bilj. 22, u bilj. 839: „Uzimajući u obzir relativno visok broj odbačenih izvanrednih revizija zbog nedostataka u njihovu instruiranju, bilo bi moguće zaključiti da svi odvjetnici još uvijek nisu ovladali tehnikom i tehnologijom redigiranja tog pravnog lijeka.“

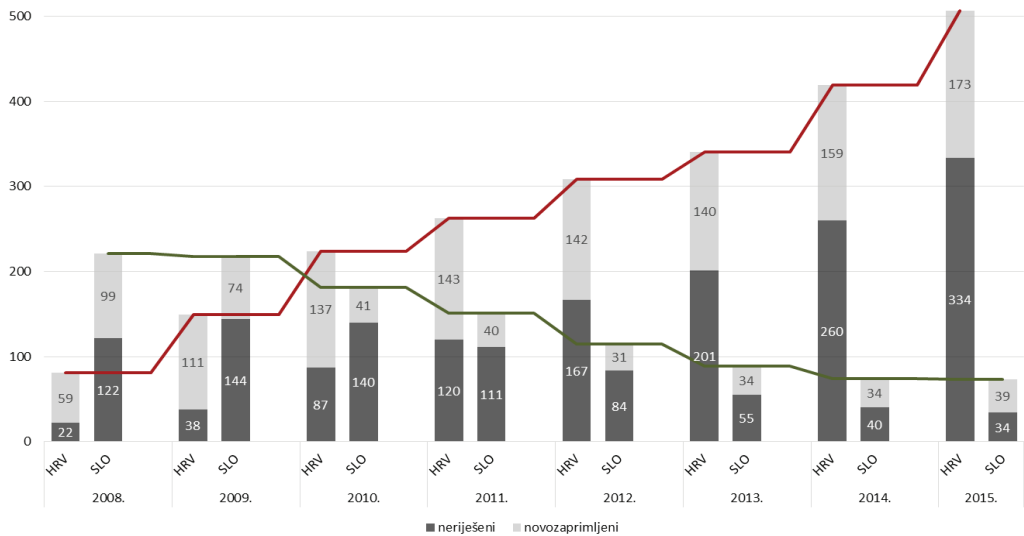
49 Naime, upravo je uvođenje izvanredne revizije o čijoj dopustivosti odlučuje Vrhovni sud 2008. godine izazvalo znatno povećanje broja predmeta pred Vrhovnim sudom RH. *V. Grafikon 1.*

50 Proveo li se reforma u praksi *lege artis* (uz nešto veći stupanj povjerenja u sudove te nešto veći stupanj odgovornosti sudaca i odvjetnika za kvalitetu svoga rada), odgovor na prethodno pitanje bio bi afirmativan bez zadržke.

51 Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 12; Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 928-29; Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 296; Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 38.

52 Lindblom, *op. cit.* u bilj. 18, str. 105, 136; Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 28.

53 Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravdnem postopku, EVA: 2007-2011-0001, http://www2.gov.si/zak/Pre_Zak.nsf/ (posjećeno 24. rujna 2016.), t. 17.; Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 38.

Grafikon 2. Broj revizijskih predmeta u radu hrvatskog i slovenskog Vrhovnog suda na 100.000 stanovnika (2008. – 2015.)⁵⁴

29. Usporede li se podatci o broju revizijskih predmeta pred hrvatskim i slovenskim Vrhovnim sudom na 100.000 stanovnika, jasno je vidljivo da broj revizijskih predmeta nakon što je 2008. novelirano uređenje revizije pred slovenskim Vrhovnim sudom opada. Taj nas podatak ipak ne bi smio navesti na, vjerujem, krivi zaključak da je smanjenje broja predmeta pred hrvatskim Vrhovnim sudom i uljepšavanje njegove statistike, kako to navode neki od kritičara predložene reforme⁵⁵, krajnji cilj predloženih izmjena hrvatskog uređenja revizije.

⁵⁴ U *Grafikonu 2.* obrađeni su podatci iz *Sodne statistike za 2008., 2009., 2010., 2011., 2012., 2013., 2014. i 2015. godinu slovenskoga Ministarstva pravosuđa* (<http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/>, posjećeno 24. rujna 2016.) i *Izvjješća predsjednika Vrhovnog suda RH za 2015. godinu* (*op. cit.* u bilj. 24). Valja napomenuti da se u grafikonu broj novozaprimljenih, odnosno neriješenih predmeta iz prethodnoga razdoblja za Sloveniju odnosi na revizije koje je Vrhovni sud dopustio (*dopusćena revizija*) i revizije koje su podnesene jer je njihov podnositelj smatrao da udovoljavaju vrijednosnom kriteriju dopustivosti revizije (*dovoljena revizija*). Kako se prema aktualnom hrvatskom uređenju revizijskom sudu ne podnosi poseban prijedlog za dopuštenje revizije nego se odmah podnosi čitava revizija, da bi podatci za Hrvatsku i Sloveniju bili posve usporedivi valjalo bi od ukupnog broja revizijskih predmeta u radu pred hrvatskim Vrhovnim sudom oduzeti (posebno statistički neobrađen) broj izvanrednih revizija koje je sud odbacio jer nisu bile dopustive ili pak broju revizija pred slovenskim Vrhovnim sudom pridodati broj odbačenih i odbijenih prijedloga za dopuštenje revizije (u prosjeku ukupno oko 350 godišnje, dakle oko 17 na 100.000 stanovnika). Utoliko su podatci iz *Grafikona 2.* tek ilustrativni.

⁵⁵ Slično za slovensko uređenje Feguš, *op. cit.* u bilj. 7, str. II.

30. Naprotiv, rasterećenje Vrhovnoga suda nužna je pretpostavka da bi taj sud mogao kvalitetno odlučivati u javnom interesu, u skladu s paradigmatiskim zaokretom o kojem je bilo riječi.⁵⁶ Povjesničari moderne umjetnosti rekli bi – manje je više.⁵⁷ Iluzorno je, naime, očekivati da će praksa Vrhovnoga suda biti koherentna, dobro obrazložena i razumljiva ako taj sud odlučuje u (pre)velikom broju predmeta.⁵⁸ Broj odluka koje donosi Vrhovni sud trebao bi biti razmjerno malen, ali javno dostupan. Njihov sadržaj trebali bi poznavati ne samo niži sudovi nego i studenti prava, a primjereno bi ih komentarima trebali popratiti i pravni teoretičari.⁵⁹ Stoga, ne samo zatvorena, nego i strankama suviše otvorena vrata Vrhovnoga ugrožavaju njegovu ustavnu zadaću da kao najviši sud u državi osigurava jedinstvo u primjeni materijalnog i procesnog prava te ravnopravnost svih u njegovoj primjeni.⁶⁰ I za postizanje ravnopravnosti u primjeni prava nužno je da sudska praksa bude ujednačena i dobro poznata strankama (ili barem njihovim opunomoćenicima).

31. U kritičkim osvrtima na predloženi nacrt novele ZPP-a, ali ni u obrazloženju reforme revizije, paradigmatiski zaokret u ulozi Vrhovnog suda, i komparativno inače vrlo raširen⁶¹, uopće se ne spominje. Ne čudi stoga da za mnoge predložena izmjena revizije predstavlja tek mjeru kojom se Vrhovni sud želi riješiti nagomilanog posla. U zamjenu za očuvanje „dobre stare“ (redovne) revizije neki kao prikladnu metodu reduciranja broja neriješenih predmeta pred Vrhovnim sudom vide povećanje broja sudaca i sudskih savjetnika toga suda. Alternativno se predlaže da se financijski stimulira rad sudaca Vrhovnog suda preko propisane norme ili da se smanji propisani broj sudaca u vijećima.

32. Tim bi se mjerama doista mogao smanjiti broj sudskih zaostataka. Međutim, problem Vrhovnoga suda ne bi bio riješen sustavno. Taj bi sud i nadalje producirao velik

⁵⁶ Tako i Galič, A., *Za reformu revizije u pravdnem postupku, Pravna praksa*, br. 43, 2007., str. I.

⁵⁷ Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 928; Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 31 *sqq.* Na tom tragu Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 33 *sq.*, govori o transformaciji suda fiktivne države Volumije u sud države Selekcije (*less quantity and more quality*).

⁵⁸ U tom smislu i Jolowicz, *op. cit.* u bilj. 19, str. 332, 348.

⁵⁹ Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. I.

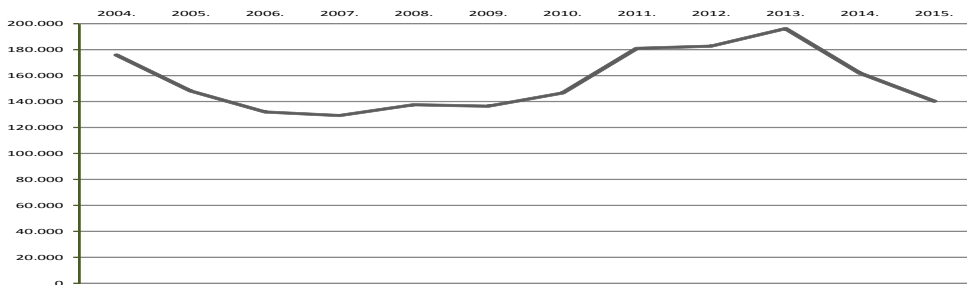
⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ I CEPEJ-ove Smjernice (*Guidelines for legislator and policy makers*) u t. II. D. 7. navode da pristup vrhovnom sudu treba ograničiti tako da se najviša sudska instancija bavi samo predmetima koji zaslužuju njezinu pažnju. (http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/textes/Guidelines_en.pdf; posjećeno 25. rujna 2016.).

broj sudskih odluka⁶² koje osciliraju u svojoj kvaliteti⁶³, ali i važnosti u njima postavljenih pravnih pitanja za širu društvenu zajednicu. Ispunjavanje ustavne zadaće Vrhovnom sudu bilo bi dodatno otežano jer bi veći broj osoba koje sudjeluju u odlučivanju toga suda zasigurno doprinio još većoj neujednačenosti njegove prakse.⁶⁴ Ne treba zanemariti ni to da Hrvatska i po sadašnjem broju sudaca Vrhovnog suda (40 sudaca, od čega 25 na Građanskom odjelu⁶⁵) već pripada krugu europskih zemalja s vrlo velikim brojem sudaca vrhovnog suda u odnosu na broj stanovnika.⁶⁶ Osim toga, ne čini se realnim da u tako relativno maloj populaciji postoji tolik broj ljudi koji udovoljavaju najvišim stručnim i etičkim zahtjevima koji se očekuju od sudaca najviše instancije.⁶⁷

33. Hrvatskom je Vrhovnom sudu, dakle, potreban stvarni paradigmatički zaokret prema urednom ispunjavanju svoje javne funkcije osiguranja jedinstvenosti primjene prava i njena razvoja, za što je primjeren broj probranih predmeta u kojima će taj sud odlučivati nužna pretpostavka, a nipošto svrha sam po sebi.

⁶² Stoga ne valja na broj budućih revizijskih odluka precjenjivati ni utjecaj tendencije da se broj parničnih predmeta na općinskim i trgovačkim sudovima u Hrvatskoj postupno smanjuje (v. *Grafikon 3.* izrađen na temelju podataka iz Statističkog pregleda hrvatskoga Ministarstva pravosuđa (<https://pravosudje.gov.hr>; posjećeno 25. rujna 2016.) jer će usprkos njoj, ako do promjene u paradigmi Vrhovnog suda ne dođe, on i nadalje ostati prilično visok, znatno viši od onog koji bi bio primjeren za uredno ispunjavanje javne funkcije Vrhovnoga suda.

Grafikon 3. Ukupan broj parničnih predmeta pred općinskim i trgovačkim sudovima u RH (2004. – 2015.)

⁶³ Povećanje broja sudaca ni u Sloveniji nije urodilo željenim rezultatima. Testen, F., V Prokrustovi postelji. Diskrecija – morda tudi kaj manj, *Pravna praksa*, 26. srpnja 2007., str. 7.

⁶⁴ Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 6; Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 37.; Uzelac, A., *Supreme Courts in the 21st Century: should organization follow the function*, izvješće podneseno na svjetskom kongresu građanskih procesualista održanom u Varšavi u lipnju 2014., str. 11.

⁶⁵ Podatci za 2015. godinu preuzeti iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda za 2015. godinu (*op. cit.* u bilj. 24).

⁶⁶ Jedan sudac Vrhovnog suda u Hrvatskoj pokriva populaciju od preko 100.000 stanovnika dok je u većini europskih zemalja omjer 1 sudac vrhovnog suda na 200.000 do 500.000 stanovnika. V. *amplius* Uzelac, *op. cit.* u bilj. 63, str. 6-11.

⁶⁷ Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 930-31, slikovito navodi da je rješavanje problema preopterećenosti vrhovnoga suda njegovim personalnim proširenjem nalik dolijevanju vode u vino.

5. PRISTUP VRHOVNOM SUDU KAO USTAVNO I KONVENCIJSKO PRAVO?

34. Kritičari predloženog modela revizije⁶⁸ nerijetko ističu da bi se njime strankama onemogućio pristup Vrhovnom sudu, što bi značilo povredu njihova Ustavom i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava⁶⁹ zajamčenog prava na pristup tom sudu.⁷⁰

35. Točno je da bi, bude li prihvaćeno novo uređenje, pristup Vrhovnom sudu bio ograničen. On je ograničen i *de lege lata*. Nije točno, međutim, da (takvo) ograničenje pristupa Vrhovnom sudu *per se* predstavlja i povredu nekoga ljudskog prava.

36. Jamstva iz čl. 6. Europske konvencije, uključujući i jamstvo pristupa sudu, odnose se, doduše, i na postupak pred vrhovnim sudom⁷¹, ali iz prakse Europskoga suda za ljudska prava proizlazi da pretpostavke dopustivosti revizije (ili ustavne tužbe) mogu biti strože negoli za žalbu⁷² pa stoga i postupak pred vrhovnim sudom može biti nešto formalniji⁷³, u razmjernosti s ciljem koji se time želi postići.⁷⁴ Osiguranje jedinstvene primjene prava u praksi strazburškog suda predstavlja legitiman cilj u interesu pravosuđenja, radi postizanja kojega pristup vrhovnom sudu može biti ograničen.⁷⁵ Stoga ni postupak prethodnoga odlučivanja o dopuštenju pristupa vrhovnom sudu nije protivan konvencijskom pravu.⁷⁶

37. I za Ustavni sud Republike Hrvatske „nesporno je da pravo na pristup sudu nije i ne može biti apsolutno.“⁷⁷ Ne postoji, dakle, ničije pravo da mu Vrhovni sud ispita nisu li u njegovu slučaju povrijeđena njegova temeljna Ustavom zajamčena prava. To mu pravo ne proizlazi ni iz ustavnog prava na žalbu⁷⁸ (usprkos tomu što hrvatski pravni poredak to pravo jamči na vrlo velikodušan način⁷⁹) jer se ono ne odnosi na pravo obraćanja najvišoj

⁶⁸ Slično za slovensko uređenje i Feguš, *op. cit.* u bilj. 7, str. 6.

⁶⁹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, *Međunarodni ugovori*, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

⁷⁰ U Italiji je pravo na pristup vrhovnom sudu Ustavom zajamčeno, zbog čega su teško rješivi brojni problemi s preopterećenošću i neujednačenošću prakse toga suda. *Cf.* Taruffo, *op. cit.* u bilj. 32.

⁷¹ *Dobrić protiv Srbije*, 2611/07 i 15276/07 od 21. lipnja 2011.; Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 308.

⁷² *EM linija d. o. o. protiv Hrvatske*, 27140/03 od 22. studenoga 2007.; Galič, *ibid.*

⁷³ *Sierpinski protiv Poljske*, 38016/07 od 3. studenoga 2009.; Galič, *ibid.*

⁷⁴ *V. amplius* Galič, *ibid.*, str. 309. Nije nerazmjerno ograničavanje prava na pristup sudu ako sud od stranke zahtijeva da konkretno navede razloge zbog kojih se obraća sudu (*Mierkiewicz protiv Poljske*, 77833/01 od 13. veljače 2007.). Galič, A., Dostop do vrhovnoga sudišča v pravdnem postopku v novejši praksi ESČP, *Pravna praksa*, 17. veljače 2011., str. 6.

⁷⁵ *Borisenko i Yerevanyan Bazalt Ltd. protiv Armenije*, 18297/08 od 14. travnja 2009.

⁷⁶ *Øvlsen protiv Danske*, 16469/05 od 30. kolovoza 2006.

⁷⁷ U-III-3689/13 od 25. veljače 2016. Isto i u U-III-3816/13 od 29. travnja 2015. U tim je predmetima Ustavni sud primijetio da su podnositelji ustavnih tužbi zbog navodne povrede prava na pristup sudu imali pristup Vrhovnom sudu, „ali samo do stupnja utvrđenja da je njihova revizija nedopuštena zbog toga što je ocijenjeno da vrijednost predmeta spora u odnosu na vrijednost pobijanog dijela osporavane presude ne premašuje zakonom određeni imovinski cenzus za dopuštenost revizije.“

⁷⁸ Tako za slovensko pravo Galič, A., *Ustavno civilno procesno pravo*, 2004., str. 402.

⁷⁹ Uzelac, A., Ustavno pravo na žalbu u građanskim stvarima: jamstvo ispravnog pravosuđenja ili relikv prošlosti?, u: Uzelac, A. *et al.* (ur.), *Djelotvorna pravna zaštita u pravičnom postupku. Izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe*. Liber amicorum Mihajlo Dika, 2013., str. 219.

sudskoj instanciji. U slovenskoj ustavnosudskoj praksi pravo na žalbu iz čl. 25. slovenskoga Ustava izrijekom je ograničeno na dvostupanjski sudski postupak, a zakonodavčevoj je prosudbi prepušteno hoće li i u kojim slučajevima dopustiti i reviziju.⁸⁰ Na tom tragu slovenski Ustavni sud nije smatrao spornim ni to da se novo uređenje revizije primjenjuje i na postupke koji su bili u tijeku u trenutku stupanja na snagu novoga uređenja revizije po dopuštenju, neovisno o tome bi li prema prijašnjim pravilima u tim postupcima revizija bila dopuštena ili ne.⁸¹

38. Nacrtom novele predviđeno ograničavanje pristupa Vrhovnom sudu, bude li provedeno *lege artis*, ne samo da ne predstavlja povredu ljudskoga prava nego omogućuje Vrhovnom sudu da odgovornije ispunjava svoju ustavnu zadaću, što za ostvarivanje ljudskih prava može biti samo povoljno.⁸²

6. DISKRECIJA VRHOVNOGA SUDA U ODLUČIVANJU O DOPUSTIVOSTI REVIZIJE?

39. Kad povodom prijedloga za dopuštenje revizije odlučuje o dopustivosti revizije, peteročlano će vijeće Vrhovnoga suda dopustiti reviziju ako se može očekivati odluka o nekom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava preko sudske prakse (prijedlog novog čl. 382., st. 2. ZPP-a). Gramatičko tumačenje te odredbe (*sud će dopustiti*) upućuje na to da je riječ o zakonskoj obvezi Vrhovnoga suda da, ako je riječ o važnom pravnom pitanju, dopusti reviziju. *Argumento a contrario* taj sud ne smije dopustiti reviziju ako za nju nisu ispunjeni zakonom predviđeni uvjeti.⁸³

40. U mnogima je, međutim, ta odredba izazvala bojazan da će revizijski sud „po svojoj slobodnoj ocjeni“, odnosno „nahodnju“ odlučivati hoće li neki revizijski predmet uopće uzeti u rad. Dodatan strah od „arbitrarnog“ odlučivanja Vrhovnoga suda u skeptika izazvala je odredba prema kojoj je dovoljno da se revizijski sud u odluci kojom se prijedlog za dopuštenje revizije odbija određeno pozove na nedostatak pretpostavaka za podnošenje revizije. Protiv te odluke (ali ni protiv one kojom se prihvaća prijedlog za dopuštenje revizije) pravni lijek nije dopušten. (prijedlog novog čl. 382.b, st. 6. i 8. ZPP-a).

41. Iako je strah donekle razumljiv, on nije u izravnoj vezi s predloženim izmjenama uređenja revizije. Njime predviđeno postupanje Vrhovnoga suda u odlučivanju o dopustivosti revizije ne može se smatrati diskrecijskim.⁸⁴

⁸⁰ U-I-21/02 od 12. rujna 2002., t. 2. Ne postoji ustavno pravo na reviziju. Tako slovenski Ustavni sud II Ips 35/13 od 14. ožujka 2013.

⁸¹ U-I-21/02 od 12. rujna 2002., t. 2. To je u skladu i sa stajalištem Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Bobrowski protiv Poljske*, 64916/01 od 17. lipnja 2008. Galič, *op. cit.* u bilj. 73, str. 7.

⁸² Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 1.

⁸³ Tako i Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. I.

⁸⁴ Po diskreciji o tome koje će predmete rješavati odlučuje, primjerice, američki Vrhovni sud. Zakonski kriteriji za njegovu su odluku određeni samo okvirno te za sud nisu obvezujući. Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. II.

42. Vrhovni je sud, dakle, *ex lege* dužan dopustiti reviziju ako se može očekivati odluka o nekom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava preko sudske prakse. Da bi Vrhovnom sudu olakšao odlučivanje o tome koja su to generalnom klauzulom obuhvaćena važna pitanja zbog koje je dužan dopustiti reviziju, zakonodavac je tek primjerično pobrojao da će revizijski sud osobito dopustiti reviziju ako je riječ o pravnom pitanju (1) o kojem odluka drugostupanjskoga suda odstupa od prakse revizijskoga suda, (2) o kojem nema prakse revizijskoga suda (osobito ako je sudska praksa viših sudova nejedinstvena), (3) o kojem sudska praksa revizijskoga suda nije jedinstvena ili je riječ o pitanju o kojem je revizijski sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskoga suda temelji na tom shvaćanju, ali bi – osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnoga prvostupanjskoga i žalbenoga postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Europskog suda – trebalo preispitati sudsku praksu. Navedeni primjeri, međutim, ne isključuju obvezu Vrhovnoga suda da i u drugim situacijama koje udovoljavaju kriteriju iz generalne klauzule dopusti reviziju.⁸⁵

43. Kada bismo odluku Vrhovnoga suda o dopustivosti revizije smatrali diskrecijskom, takvom bismo trebali smatrati svaku odluku u kojoj sud primjenjuje pravnu normu koja sadrži neku generalnu klauzulu, pravni standard ili bilo koju drugu značenjski širu pravnu normu⁸⁶, a to ne činimo. Istini za volju, generalnim klauzulama i pravnim standardima pravo značenje daju sudovi u svojoj praksi pa će tako i naš Vrhovni sud morati oblikovati kriterije prema kojima odlučuje koja su pitanja dostatno važna da zavređuju odlučivanje najvišeg suda u državi.⁸⁷ To mu ne bi trebalo biti osobito teško s obzirom na iskustvo s odbacivanjem izvanredne revizije⁸⁸, uređenje koje u bitnom ne odudara od novopredloženoga. Uspostavljeni kriteriji odlučivanja podložni su, doduše, promjenama, ali to ne znači da je riječ o sudskoj diskreciji.

44. Još je manje indikator diskrecije Vrhovnoga suda da protiv odluke o (ne)prihvatanju prijedloga za dopuštenje revizije nije dopušten pravni lijek. U protivnom bismo i sve odluke Vrhovnoga suda kao i odluke drugostupanjskih sudova protiv kojih nije dopuštena revizija morali smatrati diskrecijskima.

45. Ni dostatnost samo sumarnog obrazloženja odluke o odbijanju⁸⁹ prijedloga za dopuštenje revizije određenim pozivanjem na nedostatak pretpostavaka za podnošenje revizije ne opravdava da se odluka o (ne)prihvatanju revizije smatra diskrecijskom. To što se obrazloženje ne mora napisati, ne znači ujedno da ga nema i da je odluka bez pisanog

⁸⁵ Galič, *ibid.*

⁸⁶ Tako i Galič, *ibid.*

⁸⁷ O slovenskim iskustvima v. iscrpno Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 60 *sqq.*

⁸⁸ O tim iskustvima v. Dika, *op. cit.* u bilj. 22, § 40.

⁸⁹ Prema aktualnom uređenju izvanredna se revizija, nije li u njoj postavljeno važno pravno pitanje iz čl. 382., st. 2. ZPP-a, odbacuje (čl. 392.b, st. 3. ZPP-a) dok će se u tom slučaju prema predloženom uređenju prijedlog za dopuštenje revizije odbiti.

obrazloženja donesena diskrecijski. Ni prema aktualnom parničnom zakonodavstvu ne moraju sva rješenja biti obrazložena (čl. 345. ZPP-a⁹⁰) pa ne znači da su stoga donesena diskrecijski. U predloženom je uređenju revizije neobvezatnost punog obrazloženja odluke o neprihvatanju revizije zamišljena kao oruđe Vrhovnom sudu da svoj rad usmjeri na doista važna pitanja važna za osiguranje jedinstvene primjene prava i njegova razvoja, što, dakako, ne znači da se to oruđe ne može i zlouporabiti.

46. Štoviše, čini se da je bojazan od diskrecijskog odlučivanja Vrhovnog suda zapravo bojazan da bi Vrhovni sud mogao zlouporabiti ovlast neobrazloženog odbijanja prijedloga za dopuštenje revizije u svrhu redukcije vlastitog opterećenja, bez posebnog obzira na stvarnu relevantnost revizijskog pitanja.⁹¹ Ta bojazan, međutim, nije u izravnoj vezi s novim uređenjem revizije po dopuštenju nego svoje ishodište ima u (relativno) niskom povjerenju građana (ali i pravnih profesionalaca) u sudstvo⁹², pa i u najvišu sudsku instanciju u državi.

47. Ne ulazeći ovdje u sociološke i političke uzroke takva stanja⁹³, valja ipak istaknuti da dobro funkcioniranje pravne države bez povjerenja u (najviše) sudove sastavljene od iskusnih pravnih stručnjaka visokih etičkih načela nije moguće.⁹⁴ Povjerenje, međutim, treba zadobiti (i trajno održavati), a tu najviše može učiniti sam Vrhovni sud uvjerljivošću i snagom argumenata iz svojih odluka⁹⁵ te pažljiv izbor kandidata za suce toga suda.⁹⁶ Održavanje statusa revizije *quo ante* i produciranje nekoliko tisuća odluka Vrhovnog suda godišnje podizanju ugleda toga suda zasigurno neće doprinijeti.⁹⁷

48. Neobično je, međutim, da kritičari novoga uređenja revizije Vrhovni sud smatraju pouzdanim za trećestupanjsku kontrolu rada nižih sudova⁹⁸ (u povodu izjavljene redovne

⁹⁰ Ipak, prema tim bi općim pravilima, da nije drukčije posebno uređeno za slučaj odbijanja prijedloga za dopuštenje revizije (prijedlog novog čl. 382.b, st. 6. ZPP-a), to rješenje valjalo obrazložiti.

⁹¹ Slična bojazan postoji i kada Europski sud za ljudska prava smatra nedopuštenima zahtjeve koji su „očito neosnovani“ (čl. 35., st. 3. Europske konvencije). Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 38.

⁹² Budući da za Hrvatsku nema posebnih podataka, indikativan je podatak iz jedne studije *European Social Study* da je stupanj povjerenja u sudstvo u Sloveniji među najnižima u Europi. V. *ESS Topline Results Series 1* (https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/ESS5_toplines_issue_1_trust_in_justice.pdf, posjećeno 26. rujna 2016.); Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 937.

⁹³ V. *amplius* Uzelac, A., Survival of the Third Legal Tradition, *Supreme Court Law Review*, vol. 49, 2010., str. 377-396; Mańko, R., Weeds in the Gardens of Justice? The Survival of Hyperpositivism in Polish Legal Culture as a Symptom/Sinhome, *Pólemos - Journal of Law, Literature and Culture*, vol. 7, br. 2, 2013., str. 207-233 (za Poljsku); Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 50, 55-57 (za Češku); Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 932 *sqq.* (za Sloveniju). Potonji autor „postsocijalistički strah od autonomije vrhovnoga suda“ naziva (na tragu Mańkove terminologije) metanormativnim prežitkom iz (socijalističkog) doba neovisnosti sudstva.

⁹⁴ Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 920, 936.

⁹⁵ Onih koje je dužan iscrpno obrazložiti i koje su važne za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

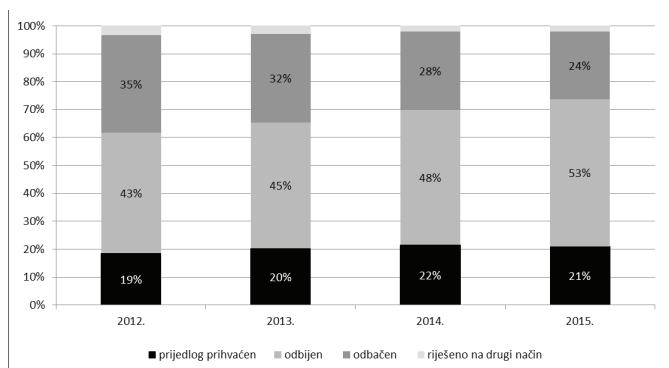
⁹⁶ Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 937.

⁹⁷ Slično i Testen, *op. cit.* u bilj. 62, str. 8.

⁹⁸ Tako Feguš, *op. cit.* u bilj. 7, str. I, za slovensko uređenje. Slično i Testen, *ibid.* Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 62, tzv. instancijskom mentalitetu (njemački *Instanzmentalität*) karakterističnom za pravnu kulturu ovog dijela Europe pripisuje potrebu da se u većini sudskih sporova iscrpljuju sva raspoloživa pravna sredstva bez realne procjene izgleda za njihov uspjeh.

revizije prema aktualnom uređenju), ali ne i za zakonit odabir važnih predmeta u povodu prijedloga za dopuštenje revizije iako u obama slučajevima Vrhovni sud odlučuje u vijeću od petero sudaca.⁹⁹ Još je neobičnije da je novi nacrt izazvao tako žestoke kritike iako je Vrhovni sud na sličan način postupao (ili *ex lege* prema aktualnom uređenju revizije trebao postupati) s izjavljenim izvanrednim revizijama u kojima postavljeno pravno pitanje nije bilo važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.¹⁰⁰

49. Slovensko iskustvo u posljednje četiri godine (*Grafikon 4.*) pokazuje da je udio prihvaćenih prijedloga za reviziju nešto viši nego što se prije uvođenja novog modela *dopuštene revizije* pretpostavljalo. Slovenski Vrhovni sud od ukupnog broja prijedloga za dopuštenje revizije o kojima je odlučivao prihvaća godišnje oko 20 %¹⁰¹, dakle za deset postotnih poena više od onoga što se predviđalo.¹⁰² To znači da taj sud u oko 150 prijedloga za dopuštenje revizije (od oko 700 koliko ih godišnje riješi) pronalazi pravna pitanja koja su važna za osiguranje pravne sigurnosti, jedinstvene primjene prava ili za razvoj prava preko sudske prakse, što s obzirom na broj stanovnika, i nije tako malo.¹⁰³

Grafikon 4. Odluke slovenskog Vrhovnog suda u povodu prijedloga za dopuštenje revizije (2012. – 2015.)¹⁰⁴

⁹⁹ U slovenskom uređenju o dopustivosti revizije odlučuje vijeće od troje sudaca Vrhovnog suda. Treba imati na umu da je u odlučivanju u vijećima odlučna uloga suca izvjestitelja i način na koji izloži predmet. Tako i Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 948.

¹⁰⁰ Ili je upravo to razlog mnogobrojnim kritikama novog uređenja revizije do dopuštenju? U tom se slučaju ponovno vraćamo već istaknutom problemu nepovjerenja u Vrhovni sud.

¹⁰¹ Primjetan je postupan rast odbijenih prijedloga za dopuštenje revizije (od 43 % u 2012. prema 53 % u 2015. godini), ali ne toliko na štetu broja prihvaćenih jer se istovremeno smanjuje i broj odbačenih prijedloga.

¹⁰² Predviđano je da će odnos između nedopuštenih i dopuštenih revizija biti približno 9 : 1. Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. VI.

¹⁰³ Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 942, smatra da udio dopuštenih revizija i nije pretjerano visok ako se uzme u obzir neusklađenost pravnih propisa i učestalost njihova donošenja i izmjena.

¹⁰⁴ U grafikonu obrađeni podatci preuzeti su iz *Sodne statistike* za 2012., 2013., 2014. i 2015. godinu slovenskoga Ministarstva pravosuđa (<http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/>, posjećeno 27. rujna 2016.)

7. OBRAZLOŽENJE NEDOPUŠTENOSTI REVIZIJE KAO DIO PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE?

50. U odluci kojom se prijedlog za dopuštenje revizije odbija dovoljno je da se revizijski sud određeno pozove na nedostatak pretpostavaka za podnošenje revizije (prijedlog novog čl. 382.b, st. 6. ZPP-a).¹⁰⁵ Zagovornici predložene reforme revizije ističu da je dostatnost sumarnog obrazloženja odbijanja prijedloga za dopuštenje revizije ključan moment promjene paradigme u određenju uloge i funkcije Vrhovnog suda.¹⁰⁶ Smatraju, naime, da bi taj sud, ako bi se od njega očekivalo da pisano obrazloži odbijanje svakog prijedloga za dopuštenje revizije, i nadalje bio preopterećen (iz perspektive ustavne uloge Vrhovnog suda) nevažnim predmetima te da stoga suci toga suda ni ubuduće ne bi mogli posvetiti dovoljno vremena važnim pravnim pitanjima iz predmeta u kojima je revizija dopuštena, a preko odlučivanja o kojima bi Vrhovni sud trebao ostvarivati svoju ustavnu zadaću.¹⁰⁷ Osim toga, obveza obrazlaganja odbijanja prijedloga stvorila bi pogrešan dojam da Vrhovni sud odbijanjem prijedloga za dopuštenje revizije potvrđuje pravilnost drugostupanjske odluke u vezi s kojom je prijedlog podnesen.¹⁰⁸

51. S druge strane, mnogi odredbu prema kojoj Vrhovni sud nije dužan obrazložiti odbijanje prijedloga za dopuštenje revizije smatraju protivnom Ustavom i Europskom konvencijom zajamčenom pravu na pravično suđenje. Dijelom toga prava smatraju i pravo da stranke saznaju zašto im je Vrhovni sud „zalupio vratima“.¹⁰⁹ Štoviše, navode da će zbog izostanka obveze obrazloženja stranke biti izvrgnute arbitrarnosti i samovolji Vrhovnoga suda.¹¹⁰ Zanimljivo je, međutim, da ni stajališta ustavnih sudova koji su o ustavnosti takvih zakonskih odredaba odlučivali nisu bila jedinstvena.¹¹¹

52. Slovenski Ustavni sud¹¹² nije smatrao ustavno spornim zakonsku ovlast Vrhovnog suda da se u svom rješenju o odbijanju prijedloga za dopuštenje revizije samo pozove na zakonske razloge za odbijanje prijedloga. Štoviše, istaknuo je da je takvo postupanje Vrhovnoga suda nužno da bi on mogao ispunjavati svoju javnu, precedentsku ulogu da kao sustvaratelj prava *ex ante*, na temelju konkretnih slučajeva, oblikuje smjernice za

¹⁰⁵ Sadržajno istu odredbu sadrži i čl. 367.c, st. 2. slovenskoga ZPP-a. *Argumento a contrario* revizijski je sud dužan obrazložiti rješenje kojim dopušta reviziju. Iz tih bi, dakle, rješenja stranke mogle, barem djelomično, utvrditi kojim se kriterijima Vrhovni sud rukovodi u selekciji važnih predmeta. O problemima u vezi s tim Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 946.

¹⁰⁶ Tako za reformu revizije u Sloveniji Galič, A., Ali mora biti sklep Vrhovnega sodišča o nedopustitvi revizije obrazložen, *Podjetje in delo*, br. 6-7, 2015., str. 953; Galič, *op. cit.* u bilj. 21, str. 172; Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 49-50.

¹⁰⁷ Galič, *op. cit.* u bilj. 105, str. 953; Bobek, *ibid.*

¹⁰⁸ Galič, *ibid.* V. *infra* odl. 85. *sqq.*

¹⁰⁹ Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 305 pozivajući se na navode jedne podnositeljice ustavne tužbe u Sloveniji o kojoj je slovenski Ustavni sud odlučivao u odluci cit. u bilj. 111.

¹¹⁰ Galič, *ibid.*

¹¹¹ Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 931.

¹¹² Odluka br. U-I-302/09-12, Up-1472/09-6, U-I-139/10-9 i Up-748/10-6 od 12. svibnja 2011., *Uradni list RS*, br. 43/11. Do sličnog je zaključka došao i njemački Ustavni sud još 2004. godine (BVerfG, Beschluss 1 BvR 864/03 od 8. siječnja 2004.). Galič, *op. cit.* u bilj. 105, str. 960.

ostvarivanje jednakosti pred zakonom i pravne sigurnosti. Budući da postupak odlučivanja o dopustivosti revizije nije usmjeren na to da zaštiti interese individualnih stranaka u konkretnim slučajevima (jer tomu služi dvostupanjski postupak) nego je tek preliminarni postupak *sui generis* koji se provodi u javnom interesu, odluka o nedopuštenosti revizije ne zadire izravno u građanska prava i obveze stranaka.¹¹³ Prigovor da izostanak obrazloženja sudske odluke ostavlja dojam da je odluka donesena arbitrarno Ustavni je sud otklonio tvrdnjom da je povjerenje u najvišu sudsku instanciju temelj funkcioniranja pravne države.¹¹⁴

53. Očito su upravo nepovjerenje u vrhovne sudove, odnosno strah od njihova arbitrarnog postupanja nagnali ustavne sudove u Armeniji, Poljskoj, Češkoj¹¹⁵, Mađarskoj, ali i Hrvatskoj da zakluče da ustavno nisu prihvatljive zakonske odredbe prema kojima vrhovni sudovi ne bi bili obvezni pisano obrazložiti svoje odluke da o pojedinim predmetima neće (meritorno) odlučivati.¹¹⁶

54. Hrvatski je Ustavni sud u svojoj odluci iz 2014. godine¹¹⁷ kojom je ukinuo odredbu (tadašnjeg) čl. 392.b, st. 4. ZPP-a da se u obrazloženju odbačaja izvanredne revizije revizijski sud treba samo pozvati na zakonske odredbe koje predviđaju odbacivanje takve revizije¹¹⁸, pošao od stajališta da bi takvo postupanje Vrhovnoga suda u javnosti moglo stvoriti dojam da taj sud „postupa samovoljno i arbitrarno“. U tom slučaju, naime, „nije samo riječ o uskraćivanju prava stranke da bude upoznata s razlozima zbog kojih se odbacuje njezino pravno sredstvo (...) nego o tome da se cjelokupna javnost (...) isključuje od mogućnosti da saznaju ili dobiju uvid u shvaćanja najvišeg suda u zemlji koje je važno za kreiranje nacionalne jurisprudencije i usmjeravanje nacionalnog sudskog mehanizma.“

55. Ipak, očito iz praktičnih razloga, „razlozi za odbacivanje revizije (...) mogu biti sažeti i u samo »jednu rečenicu« ako ona jasno upućuje na razloge zbog kojih to pitanje nije važno za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.“ Teško je, međutim, prihvatiti da bi tako sažete odluke mogle bitno utjecati na „kreiranje nacionalne jurisprudencije i usmjeravanje nacionalnog sudskog mehanizma“, a još je teže vjerovati da bi takvo obrazloženje moglo biti učinkovitom zaštitom od arbitarnosti Vrhovnoga suda.

56. Teško se stoga oteti dojmu da je u ovom slučaju Ustavni sud nepotrebno *in abstracto* insistirao na obvezi obrazlaganja odbačaja izvanredne revizije očito smatrajući da je obrazloženje baš svake odluke nužan zahtjev pravičnoga postupka. U kasnijoj

¹¹³ Kad revizijski sud dopusti reviziju, postupak u povodu nje treba biti proveden u skladu sa svim zahtjevima pravičnoga postupka.

¹¹⁴ Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 305-307.

¹¹⁵ V. iscrpno Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 55 *sqq.*

¹¹⁶ Galič, *op. cit.* u bilj. 105, str. 957; Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 932-33; Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 17.; Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 305.

¹¹⁷ Odluka Ustavnog suda RH br. U-I-885/13 od 11. srpnja 2014., *Narodne novine*, br. 89/14.

¹¹⁸ Ta je mogućnost uvedena Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 57/11.

svojoj praksi, međutim, taj sud u konkretnim predmetima u pravilu nije nalazio da bi revidentovo pravo na pravično suđenje bilo povrijeđeno time što je Vrhovni sud u rješenju o odbačaju revizije samo pobrojao elemente koje izvanredna revizija prema zakonu mora sadržavati i ustvrdio da izostanak bilo kojih od tih elemenata znači da nema pretpostavaka za razmatranje takve revizije.¹¹⁹ To nas navodi na zaključak da za Ustavni sud nije prihvatljivo da se Vrhovni sud u obrazloženju odbačaja revizije samo pozove na odgovarajuće zakonske članke, ali u pravilu jest prihvatljivo da u obrazloženju iznese (odnosno iz zakona prenese) i sadržaj tih zakonskih članaka. Jasno je, međutim, da bitne razlike u stupnju zaštite (ako ona uopće postoji) prava stranaka na pravični postupak u nijednom od tih obrazloženja nema.

57. Bi li, s obzirom na izneseno, odredba novog čl. 382.b, st. 6. ZPP-a bilo za Ustavni sud prihvatljiva, teško je predvidjeti. Promjena paradigme u određenju uloge i funkcije Vrhovnog suda te orijentacija na rješavanje samo pravnih pitanja važnih za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni zahtijevala bi takvu ustavnosudsku podršku. U tom slučaju Ustavni sud ne bi smio previdjeti da ne postoji ustavno pravo na pristup Vrhovnom sudu (pa stoga ni obveze toga suda da pisano obrazloži zašto je *in concreto* taj pristup ograničen¹²⁰) i da je za ostvarivanje ustavne zadaće Vrhovnog suda nužno da broj predmeta u kojima odlučuje bude relativno malen, ograničen samo na one u kojima pravna pitanja po svojoj važnosti nadilaze individualne interese stranaka u postupku. Iz vida ne bi smio ispustiti ni to da obveza obrazlaganja odluke sama po sebi neće pridonijeti zaštiti od arbitrarnosti Vrhovnoga suda ni uspostavi povjerenja u njegovo pravosuđenje.¹²¹ U tom bi pogledu, čini se, više učinila povećana kvaliteta odluka u manjem broju odabranih predmeta, sa sadržajem kojih je upoznata cjelokupna stručna javnost, negoli osrednje kvalitetna obrazloženja u svim predmetima koje stranke iznesu pred Vrhovni sud.

58. Iako pravo na obrazloženu sudsku odluku smatra važnim aspektom prava na pravično suđenje¹²², Europski sud za ljudska prava višekratno je potvrdio da tek sumarno obrazloženje (ili čak i njegov izostanak) da pojedini predmet ne udovoljava zakonskim kriterijima za meritorno odlučivanje pred vrhovnim sudom nije protivno konvencijskom

¹¹⁹ Cf., primjerice, odluke Ustavnog suda RH: U-III-3859/12 od 4. studenoga 2014., U-III-6872/14 od 1. prosinca 2014., U-III-3773/12 od 11. ožujka 2015., U-III-564/13 od 19. ožujka 2015., U-III-380/13 od 19. ožujka 2015., U-III-6070/12 od 31. ožujka 2015., U-III-6410/12 od 16. travnja 2015., U-III-2499/13 od 9. lipnja 2015., U-III-3204/13 od 9. lipnja 2015., U-III-1743/13 od 2. srpnja 2015., U-III-3173/13 od 2. srpnja 2015., U-III-1562/13 od 9. srpnja 2015., U-III-803/13 od 1. listopada 2015., U-III-6378/14 od 1. listopada 2015., U-III-4543/12 od 7. listopada 2015., U-III-870/15 od 7. listopada 2015., U-III-4974/13 od 15. listopada 2015., U-III-3998/14 od 19. studenoga 2015. Drukčije u U-III-1122/13 od 4. studenoga 2014., U-III-7992/14 od 5. ožujka 2015., U-III-1571/15 od 13. svibnja 2015., U-III-1572/15 od 13. svibnja 2015.

¹²⁰ Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 55.

¹²¹ Bobek, *ibid.*, str. 57-58. Slično i Uzelac, A., The need to provide reasons in court judgements; some developments in East and West, u: Gudowski, J.; Weitz, K. (ur.), *Aurea Praxis Aurea Theoria – Ksiega Pamiatkova ku czi Profesora Tadeusza Erecinskegiego*, tom 1, 2011., str. 1566.

¹²² *Suominen protiv Finske*, 37801/97 od 1. srpnja 2003.; Galič, *op. cit.* u bilj. 105, str. 951; Uzelac, *ibid.*, str. 1551 *sqq.*

pravu.¹²³ Ipak, taj je sud istaknuo da je u osobitim okolnostima pojedinoga slučaja potrebno sadržajnije obrazloženje takve odluke.¹²⁴ Štoviše, ništa ne priječi države ugovornice da u svojim pravnim poredcima predvide i više standarde zaštite (*higher standards of protection*) nego što ih predviđa Europska konvencija.

59. U tom je kontekstu Europski sud u predmetima *Nersesyan* i *Wnuk* pozdravio odluke armenskog i poljskog ustavnog suda da su njihovi vrhovni sudovi obvezni obrazložiti svoje odluke o neprihvatanju pojedinih predmeta u meritorno odlučivanje smatrajući to višim standardom zaštite ljudskih prava.¹²⁵ Strazburški sud, međutim, pritom očito nije uzeo u obzir svrhu sustava selekcije važnih predmeta i njegovu važnost za ostvarivanje javne funkcije vrhovnih sudova.¹²⁶

8. OBJEKTIVNI(JI) KRITERIJI DOPUSTIVOSTI PRISTUPA VRHOVNOM SUDU?

60. Kritičari revizije po dopuštenju (iako ona uz redovnu reviziju supostoji u hrvatskom pravnom poretku još od 2003. godine) smatraju da pristup Vrhovnom sudu treba biti dopustiv na temelju objektivnih kriterija, a ne na temelju, kako je oni nazivaju, arbitrarne odluke Vrhovnog suda. Prihvati li se, međutim, paradigmatički zaokret u poimanju Vrhovnoga suda i usredotoči li se u skladu s tim Vrhovni sud na odlučivanje o pravnim pitanjima važnima za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni, vrijednosni¹²⁷ i kauzalni kriterij odabira predmeta, iako objektivni, nisu (više) prikladni.

61. Ti kriteriji, naime, ne omogućavaju da svi predmeti u kojima se rješava o važnim pitanjima uopće dođu pred Vrhovni sud, a s druge strane otvaraju vrata toga suda i predmetima u kojima je sadržano već odavno riješeno pravno pitanje koje suci najvišega suda trebaju iznova pisano obrazlagati¹²⁸ ne doprinoseći razvoju prava i trošeći vrijeme koje bi mogli iskoristiti za odlučivanje o važnijim pitanjima. Ta se važna pitanja mogu pojaviti podjednako u imovinski jako vrijednim predmetima kao i u sporovima male vrijednosti.¹²⁹

¹²³ *Nerva protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 42295/98 od 11. srpnja 2000., *Ovlisen protiv Danke*, 16469/05 od 30. kolovoza 2006., *Persson protiv Švedske*, 27098/04 od 27. ožujka 2008., *Kukkonen protiv Finske*, br. 2, 47628/06 od 13. siječnja 2009., *Wnuk protiv Poljske*, 38308/05 od 1. rujna 2009., *Nersesyan protiv Armenije*, 15371/07 od 19. siječnja 2010. Galič, *op. cit.* u bilj. 105, str. 959; Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 311.

¹²⁴ *Veltd-98 AD protiv Bugarske*, 15239/02 od 11. prosinca 2008.

¹²⁵ Galič, *op. cit.* u bilj. 105, str. 960-61; Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 18.; Zobec, *op. cit.* u bilj. 29, str. 933; Galič, *op. cit.* u bilj. 21, str. 167; Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 307.

¹²⁶ Tako Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 307.

¹²⁷ Taj kriterij dopustivosti revizije komparativno nije općeprihvaćen. Tradicionalno je vezan uz zemlje germanskoga pravnoga kruga. Rakić-Vodinić, *op. cit.* u bilj. 17, str. 76.

¹²⁸ Danas je to, doduše, uvelike olakšano primjenom računalne tehnologije i mogućnošću pohrane podataka.

¹²⁹ To zorno potvrđuje i slučaj neujednačenosti sudske prakse u postupcima male vrijednosti u vezi s isplatom božićnice i dara za djecu za 2000. godinu. *V. supra* bilj. 44. Drukčije Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 942, koji smatra da se kod milijunskih iznosa ne može gledati samo na važnost pravnog pitanja nego i to je li pravilno odlučeno.

62. Stoga ne valja nekritički prihvatiti ni tezu da je opravdano isključiti reviziju u predmetima kod kojih vrijednost pobijanoga dijela predmeta spora ne prelazi propisani iznos (u slovenskom parničnom pravu 2.000 eura)¹³⁰ jer da u tom slučaju troškovi podnošenja revizije ne bi bili proporcionalni s vrijednošću predmeta spora. Za uspostavu jedinstvene primjene prava vrijednost predmeta spora kao kriterij u kojim će predmetima o kojima odlučuje Vrhovni sud ne može biti odlučna.

63. Vrijednosni kriterij orijentiran je zapravo na zaštitu individualnih interesa stranaka u sporu čija vrijednost (odnosno njegov u reviziji pobijani dio) dosiže relativno visok¹³¹ imovinski cenzus (200.000 kn, odnosno 500.000 kn u postupcima pred trgovačkim sudovima), što u novom konceptu revizije nije njena primarna svrha.¹³²

64. Ne može se stoga uopćeno prihvatiti ni tvrdnja da je predmet koji udovoljava vrijednosnom kriteriju dopustivosti revizije za stranke zbog svoje imovinske vrijednosti toliko važan da u svakom slučaju zavređuje i trećestupanjsku odluku.¹³³ Subjektivnu važnost predmeta za stranke nemoguće je objektivizirati.¹³⁴ Nekome je, naime, i 1.000 kn vrlo velika vrijednost s kojom se rijetko susreće dok nekome ni 250.000 kn ne predstavlja nenadoknativ gubitak, ali mu je zato važno da mu se, primjerice, vrati draga, iako ne osobito vrijedna, uspomena iz djetinjstva.

65. Ni kauzalni kriterij nije dobar za odabir predmeta o kojima bi trebao odlučivati Vrhovni sud. U kontekstu uspostave jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni nije opravdano privilegirati nijednu vrstu sporova apriornom dopustivošću revizije, čak ni ako u većem broju slučajeva otvaraju socijalno osjetljiva pitanja (poput obiteljskih ili radnih sporova¹³⁵).¹³⁶ Bude li Vrhovni sud svoju ustavnu zadaću preko revizije po dopuštenju obavljao *lege artis*, i na ta će pitanja dati svoj odgovor, i to znatno brže negoli prema sadašnjem uređenju kada od tužbe do trećestupanjske odluke nerijetko protekne i cijelo desetljeće.

66. Iz istih razloga nije opravdano isključivati reviziju po dopuštenju ni u ovršnim, stečajnim i drugim izvanparničnim postupcima kao što je to slučaj, primjerice, u aktualnom slovenskom zakonodavstvu. Nije opravdana ni zakonodavčeva namjera da isključi mogućnost podnošenja revizije protiv odluke o troškovima postupka (prijedlog

¹³⁰ Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. VIII.

¹³¹ Zanimljivo je spomenuti da se vrijednosni cenzus 80-ih i 90-ih godina XX. stoljeća u ZPP-u učestalo mijenjao jer su propisani iznosi zbog hiperinflacije ubrzo postajali smiješno niski. Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 6.

¹³² *Ibid.*, str. 9.

¹³³ U tom je kontekstu upitna i teza da su imovinski vrijedni predmeti iznimno važni i za cjelokupno hrvatsko gospodarstvo i društvo.

¹³⁴ Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. VIII.

¹³⁵ U 2015. godini broj novih radnopravnih predmeta (signatura *Revr*) pred Vrhovnim sudom iznosio je 2.361, što je prvi put nakon 2009. godine da je taj sud zaprimio preko 2.000 novih takvih predmeta godišnje. Podatci su preuzeti iz Izvješća predsjednika Vrhovnog suda za 2015. godinu (*op. cit.* u bilj. 24).

¹³⁶ Zanimljivo je da se poimanje važnih predmeta prema kauzalnom kriteriju ponešto razlikuje u Hrvatskoj i Sloveniji. Dok bi u nas neki kauzalnim kriterijem obuhvaćene sporove proširili i na neke odštetne parnice te sve postupke uzdržavanja, u Sloveniji se važnijim smatraju sporovi iz stambenog i stvarnog prava te iz potrošačkih i nekih trgovačkih ugovora. Feguš, *op. cit.* u bilj. 7, str. III.

novog čl. 400. ZPP-a) u vezi s kojima, već sad je razvidno, postoji neujednačena praksa i na samom Vrhovnom sudu.

67. Posebno se pitanje postavlja glede statusa proceduralnog kriterija dopustivosti revizije. Mogućnost izjavljivanja revizije prema tom kriteriju uvedena je u hrvatsko parnično pravo 2008. godine da bi se osigurao pravni lijek protiv presuda koje su utemeljene na činjeničnom stanju koje je po prvi put utvrđivao drugostupanjski sud uzimajući na sjednici vijeća u obzir činjenice i dokaze sadržane u spisu, a koje prvostupanjski sud nije bio uzeo u obzir (373.a ZPP-a), odnosno protiv presuda koje je drugostupanjski sud donio nakon što je na drugostupanjskoj raspravi ponovno izveo dokaze (373.b ZPP-a).¹³⁷

68. Tim se kriterijem htjelo osigurati Ustavom zajamčeno pravo na žalbu protiv odluka drugostupanjskog suda koji u tom slučaju fungira kao prvostupanjski.¹³⁸ Taj se argument doima uvjerljivim ako se tako (ispravno) tumači ustavno pravo na žalbu.¹³⁹ Naime, takvo tumačenje prava na žalbu implicira da svako pravno stajalište (u pogledu utvrđivanja činjenica, ali i primjene (materijalnog) prava¹⁴⁰) po prvi put izraženo u drugostupanjskom postupku zahtijeva kontrolu suda više instancije.

69. Neobično je, međutim, da se pravo na žalbu ne poima tako i u slučaju kada je drugostupanjski sud ovlašten preinačiti prvostupanjsku presudu na temelju drukčijeg materijalnopravnog shvaćanja od onoga što ga je imao prvostupanjski sud (čl. 373. ZPP-a). I u tom slučaju, naime, drugostupanjski sud po prvi put iznosi svoje stajalište (koje stranke, s obzirom na ishod prvostupanjskoga postupka, može i (neugodno) iznenaditi). Usprkos tomu, u tom slučaju zakonom nije predviđena kontrola revizijskoga suda prema proceduralnom kriteriju. Možda zato što se smatra da drugostupanjski sud u primjeni materijalnoga prava ne može pogriješiti?

70. Zaključno se u vezi s objektivni(ji)m kriterijima dopustivosti revizije može reći da bi svakako valjalo odoljeti sirenskom zovu da se zadrži revizijski dvostruki kolosijek – izvanredna revizija (po dopuštenju) i redovna revizija. Ta su dva tipa revizije međusobno bitno različita, po svom sadržaju, razlozima podnošenja, postupku odlučivanja o njima, a i ulozi koja im je u pravnom poretku namijenjena. Njihovo supostojanje, pokazuje to i aktualno hrvatsko iskustvo s dvama tipovima revizije¹⁴¹, nerijetko izaziva konfuziju.¹⁴² Običnom građaninu može se učiniti da su bogatima čiji sporovi ispunjavaju propisani

¹³⁷ Dika, *op. cit.* u bilj. 22, § 36.

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ Za (re)interpretaciju ustavnog jamstva žalbe u kontekstu aktualnih pravila građanskoga parničnog postupka v. Uzelać, *op. cit.* u bilj. 78, str. 236 *sqq.*

¹⁴⁰ Nema razloga da bi u tom pogledu utvrđivanje činjenica imalo povlašteniji status nego što ga ima primjena materijalnog prava.

¹⁴¹ Ne tako rijetko odvjetnici podneske samo naslovljuju kao izvanredne revizije, a u njima se pozivaju na razloge zbog kojih se može izjaviti redovna revizija (neke apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka i pogrešna primjena materijalnog prava).

¹⁴² Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 299.

vrijednosni cenzus vrata Vrhovnog suda uvijek otvorena, a ostalima tek ako to taj sud dopusti.¹⁴³

71. Želi li se stoga orijentacija Vrhovnoga suda usmjeriti s privatne na javnu funkciju, revizija po dopušenju trebala bi ostati jedina moguća revizija.¹⁴⁴ U protivnom do promjene paradigme u određenju uloge i funkcije Vrhovnoga suda, a posljedično ni do rješavanja problema preopterećenosti, kvalitete suđenja i ugleda toga suda, teško da može doći.

72. I slovenski je zakonodavac u lipnju ove godine u postupak javne rasprave uputio prijedlog novele ZPP-a koji predviđa ukidanje vrijednosnog kriterija¹⁴⁵ za dopustivost revizije kako bi Vrhovnom sudu omogućio odlučivanje u najvažnijim pravnim pitanjima u javnom interesu.¹⁴⁶ Za to se zalagao dio slovenske doktrine već kod reforme ZPP-a 2008. godine¹⁴⁷, ali je na kraju prevladalo rješenje prema kojem je revizija dopustiva u određenim vrijednosno određenim granicama, a *ex lege* dopuštena u sporovima u kojima je vrijednost pobijanog dijela spora viša od propisanog limita.¹⁴⁸ Budu li prihvaćene, nove izmjene slovenskoga ZPP-a slovensko uređenje revizije učinile bi gotovo jednakim onome iz nacrtu novele hrvatskoga ZPP-a.

9. FUNKCIONALNOST DVODIOBE POSTUPKA ODLUČIVANJA O DOPUSTIVOSTI I OSNOVANOSTI REVIZIJE

73. Stranka može podnijeti reviziju u roku od 30 dana od primitka odluke revizijskog suda o dopuštenosti revizije (prijedlog novog čl. 382., st. 1. ZPP-a). Revizijski pak sud o dopuštenosti revizije odlučuje na temelju prijedloga stranke koji je stranka dužna podnijeti u roku od 30 dana od *primitka* drugostupanjske presude (prijedlog novog čl. 382.b, st. 1. i 2. ZPP-a).¹⁴⁹

¹⁴³ *Ibid.*; Galič, *op. cit.* u bilj. 7, str. 15.

¹⁴⁴ Tako i Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 298-300; Galič, *op. cit.* u bilj. 21, str. 170.

¹⁴⁵ Slovenski Vrhovni sud (njegov građanski odjel) u 2014. godini odbacio je više od trećine prijedloga za dopuštenje revizije, poglavito stoga jer nisu udovoljavali kriterijima *ratione valoris*. Ovčak Kos; Razdrih, *op. cit.* u bilj. 15, str. 11.

¹⁴⁶ Prijedlog izmjena i dopuna slovenskoga ZPP-a (EVA 2013-2030-0093) iz lipnja 2016., str. 10-11.

¹⁴⁷ Galič, *op. cit.* u bilj. 55. str. VIII.

¹⁴⁸ To je uređenje u tom pogledu slično aktualnom austrijskom. U njemačkom pak je parničnom zakonodavstvu vrijednosni kriterij za dopustivost revizije napušten 2002. godine.

¹⁴⁹ U osvrtima na nacrt prijedloga novele ZPP-a opravdano su iznesene i neke zamjerke u pogledu nomotehničkog oblikovanja teksta zakona. U zakonskom bi tekstu valjalo jasnije naznačiti da je postupak odlučivanja o reviziji podijeljen u dvije faze (odlučivanje o dopustivosti revizije i njenoj osnovanosti) te da su u tim dvjema fazama postupka stranke dužne podnositi sadržajno bitno različite vrste podnesaka. Nelogično je, primjerice, da se u zakonu najprije navodi rok za podnošenje revizije (čl. 382., st. 1.), a tek onda (čl. 382.b, st. 2.) rok za podnošenje prijedloga za dopuštenje revizije iako potonji u postupku prethodi prvomu. Isto tako, bilo bi ispravnije početak računanja rokova vezati uz *dostavu*, a ne *primitak* određene odluke. Još neke primjedbe v. u bilj. 154, 170 i 174.

74. Stranka je, dakle, dužna, želi li inicirati odlučivanje Vrhovnoga suda, najprije podnijeti prijedlog za dopuštenje revizije, a tek onda, ako je Vrhovni sud¹⁵⁰ dopusti, reviziju. Mnogi su takvu razdiobu postupka na posebnu fazu odlučivanja o dopustivosti revizije i fazu odlučivanja o osnovanosti revizije¹⁵¹ ocijenili neekonomičnom i nefunkcionalnom smatrajući boljim rješenjem¹⁵² da se odmah podnosi jedinstven podnesak (revizija) u kojem bi stranka iznijela i razloge njene dopuštenosti i osnovanosti.

9.1. PRIJEDLOG ZA DOPUŠTENJE REVIZIJE I REVIZIJA

75. Među kritičarima reforme revizije čini se da nije (dovoljno) uočena bitna razlika¹⁵³ u sadržaju između podneska kojim se traži dopuštenje revizije i same revizije. U prijedlogu za dopuštenje revizije, naime, nije potrebno (a i pogrešno je) napisati čitavu reviziju. Stranka se u prijedlogu mora usredotočiti na određenje pravnoga pitanja i na razloge zbog kojih smatra da reviziju treba dopustiti, dakle uputiti na nejedinstvenost sudske prakse, odstupanje od te prakse ili važnost pravnog pitanja za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava preko sudske prakse.¹⁵⁴ Uz taj je prijedlog stranka stoga dužna¹⁵⁵ dostaviti ne samo prvostupanjsku i

¹⁵⁰ Komparativno (npr. u Austriji i Njemačkoj) postoji i rješenje da reviziju protiv svoje odluke dopušta sam drugostupanjski sud u odluci kojom odlučuje o žalbi ili pak naknadno na strankin zahtjev. U nacrtu prijedloga novele ZPP-a od tog se uređenja odustalo valjda stoga što se ono (u varijanti da je drugostupanjski sud bio ovlašten sam dopustiti reviziju protiv svoje odluke) u hrvatskoj praksi od 2003. do 2008. godine (iz raznih razloga) nije pokazalo osobito funkcionalnim. *V.* i odluku Ustavnog suda cit. u bilj. 44. Međutim, austrijska i njemačka iskustva s modifikacijama tog rješenja, čini se, nisu tako loša. Cf. Büttner, H., *Bericht und erste Erfahrungen mit der neuen Revision in Zivilsachen*, BRAK-Mitteilungen, br. 5, 2003., 202 *sqq.*; Rechberger; Simotta, *op. cit.* u bilj. 17, str. 474. Valja reći i to da je u Njemačkoj protiv odluke drugostupanjskoga suda o nedopuštanju revizije dopuštena žalba Vrhovnom sudu (*Nichtzulassungsbeschwerde*), a u Austriji stranka u tom slučaju može ponovno podnijeti prijedlog za dopuštenje revizije o kojem će ponovno odlučivati isti žalbeni sud. Protiv te odluke nije dopuštena žalba. O razmatranju takvih rješenja iz slovenske perspektive v. Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. IV-V; Ude, *op. cit.* u bilj. 7, str. 1084-85; Wedam Lukić, *op. cit.* u bilj. 7, str. II.

¹⁵¹ U praksi slovenskog Vrhovnog suda (II Ips 214/11 od 5. travnja 2012.) zauzeto je stajalište da i vijeće koje odlučuje o reviziji može odlučiti da revizija nije dopuštena (jer za njenu dopustivost nisu ispunjeni zakonski uvjeti) usprkos tomu što ju je ranije dopustilo vijeće toga suda. Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 947-48.

¹⁵² Za to rješenje u Sloveniji zalagala se i Wedam-Lukić, *op. cit.* u bilj. 7, str. II.

¹⁵³ Tako za slovensko uređenje i Grm, U., Dejansko učinkovanje aktualne ureditve revizije, *Pravna praksa*, br. 37, 2011., str. I.

¹⁵⁴ U slovenskoj praksi u pravilu dostaje opseg prijedloga za dopuštenje revizije do dvije stranice uobičajenog formata i oblikovanja teksta. O sadržaju i primjerima prijedloga za dopuštenje revizije u slovenskoj praksi v. *amplius* Orehar-Ivanc, *op. cit.* u bilj. 14, str. IV-VII. Tamo su navedeni i primjeri pitanja postavljenih u prijedlozima za dopuštenje revizije, npr. je li šurjakinja oporučne nasljednice sposobna biti svjedokom pisane oporuke pred svjedocima ili je li sud ovlašten prihvatiti sporazum stranaka o povlačenju tužbe iz sudske nagodbe sklopljene u drugoj parnici, a da stranka koja se obvezala povući tužbu nije o tome dala odgovarajuću izjavu u tekućoj parnici niti je sud dao tuženiku priliku da se izjasni o povlačenju tužbe. *V.* i Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 54 *sqq.*

¹⁵⁵ Je li u protivnom revizijski sud ovlašten prijedlog odbaciti (kao što je to predviđeno u aktualnom slovenskom ZPP-u, čl. 367.b, st. 6.) ili bi sud trebao postupiti sukladno općim pravilima ZPP-a (čl. 106. – 109.) o postupanju s podnescima koji ne sadržavaju sve što je potrebno (kao što je predloženo i u novom nacrtu novele slovenskoga ZPP-a), ostaje nejasno. Prema prijedlogu novog čl. 392., st. 8. hrvatskog ZPP-a izrijekom je, naime, određeno da će se prijedlog odbaciti kao nedopušten (samo) ako stranka u njemu nije određeno naznačila pravno pitanje zbog kojeg predlaže da joj se dopusti podnošenje revizije te određeno izložila razloge zbog kojih smatra da je ono važno u smislu odredbe čl. 382., st. 2. ZPP-a. I ovdje je posve nelogično i nomotehnički loše postupanje suda u vezi s prijedlogom za dopuštenje revizije propisano tek na mjestu gdje se opisuje postupanje suda u vezi s revizijom.

drugostupanjsku presudu nego i odluke sudova na koje se poziva (ili ih barem određeno naznačiti) (prijedlog novog čl. 382.b, st. 3. ZPP-a). Tek ako Vrhovni sud dopusti reviziju, stranka je ovlašten u dodatnom roku izjaviti reviziju te ju iscrpno argumentirati navodeći svoja pravna stajališta u vezi s materijalnopравnim i procesnopравnim nezakonitostima presude protiv koje je revizija izjavljena (prijedlog novog čl. 386. ZPP-a).

76. Doista, na prvi se pogled čini nepotrebnim podnošenje dvaju podnesaka i donošenje dviju odluka. Perspektiva se, međutim, mijenja kada se u obzir uzme da će među prijedlozima za dopuštenje revizije samo manji dio njih (prema slovenskom iskustvu oko 20 %¹⁵⁶) biti prihvaćen.¹⁵⁷ Pod uvjetom da se za sastav prijedloga za dopuštenje revizije u odvjjetničku tarifu unese posebna, u odnosu na tarifu za sastav revizije umanjena tarifa¹⁵⁸, razdioba postupka u dvije faze postaje i za većinu stranaka ponešto ekonomski povoljnija varijanta. Stranka čija revizija bude dopuštena morat će odvjjetniku¹⁵⁹, doduše, platiti više (i tarifu za sastav prijedloga za podnošenje revizije i za sastav revizije¹⁶⁰), ali će većina (kojoj prijedlog za dopuštenje revizije bude odbijen) morati platiti (samo) tarifu za sastav prijedloga.¹⁶¹

77. Takvo nagrađivanje rada odvjjetnika trebalo bi djelovati i na povećanju kvalitete njihovih podnesaka.¹⁶² Naime, nerijetko se ističe¹⁶³ da je jedan od važnijih problema revizijskoga postupka manjkava kvaliteta odvjjetničkih podnesaka, posebice ako je riječ o izvanrednim revizijama u kojima se odvjjetnici u nedovoljnoj mjeri pozivaju na sudsku praksu, ne citiraju stručne i znanstvene radove te nedostatno obrazlažu svoje podneske.¹⁶⁴ Istini za volju, u moru sudske prakse dostupne preko različitih elektroničkih pretraživača pronaći pravu odluku potrebnu za kvalitetno sastavljenu reviziju češće je splet sretnih okolnosti negoli stvar funkcionalno organiziranih pretraživača sudske prakse.¹⁶⁵ Stoga

¹⁵⁶ Cf. *Grafikon 4*.

¹⁵⁷ Da nije tako, odnosno kad bi većina prijedloga za dopuštenje revizije bila prihvaćana (što ne bi bilo u skladu s javnom funkcijom Vrhovnoga suda), dvodioba postupka odlučivanja ne bi bila opravdana jer bi bilo prikladnije da se u slučaju dopustivosti revizije odmah (ili u proširenom sastavu vijeća) odluči i o nenoj osnovanosti.

¹⁵⁸ Tako je učinjeno u Sloveniji gdje se za sastav prijedloga za dopuštenje revizije osnovna tarifa uvećava za 25 %, a za sastav revizije 50 % (Odvjetniška tarifa, *Uradni list RS*, br. 2/15, Tarifni br. 21). Valjalo bi razmisliti nije li opravdano da u Hrvatskoj tarifa za sastav prijedloga za dopuštenje revizije bude i nešto niža nego u Sloveniji.

¹⁵⁹ I prema nacrtu novele ZPP-a (prijedlog novog čl. 91. a ZPP-a) stranka bi mogla reviziju podnijeti u pravilu samo preko opunomoćenika koji je odvjjetnik.

¹⁶⁰ Vjerojatno će u skladu s tim stranka morati platiti i dvije sudske pristojbe iako u aktualnom Zakonu o sudskim pristojbama (*Narodne novine*, 74/95, 57/96, 137/02, (26/03), 125/11, 112/12, 157/13, 110/15) (još) nije predviđena posebna pristojbena stavka za prijedlog za dopuštenje revizije.

¹⁶¹ Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. V-VI.

¹⁶² Tako za slovensku praksu i Robnik, I., *Revizija po noveli ZPP-D*, *Odvjetnik*, br. 45, 2009., str. 14.

¹⁶³ *V. supra* bilj. 47.

¹⁶⁴ Tako za slovensku praksu Galič, *op. cit.* u bilj 55, str. VI. Slično i Robnik, *op. cit.* u bilj. 161, str. 14.

¹⁶⁵ Osim toga, nisu podjednako zastupljene odluke svih sudova, što također onemogućuje podnositelju da u reviziji potkrijepi svoje navode o neujednačenosti sudske prakse. U dopisu Hrvatske odvjjetničke komore (*op. cit.* u bilj. 6) navedeno je, primjerice, da su u javno dostupnom sustavu *SupraNova* u 90 dana dva županijska suda objavila samo po jednu odluku. O sličnim problemima i u Sloveniji Feguš, *op. cit.* u bilj. 7, str. II-III. Taj autor ujedno ističe da su naplatni pretraživači sudske prakse znatno bolji, ali da njihova cijena može biti i prilično visoka.

bi ustrojavanje nove ili pak poboljšanje funkcionalnosti postojećih javno dostupnih baza i pretraživača sudske prakse, uz istodobnu obvezu sudova da svoje odluke u njih unose, bitno doprinijelo uspjehu reforme revizije.

78. Sastavljanje revizije svakako je zahtjevan posao koji iziskuje poveći trud i stručnost odvjetnika koji treba biti i odgovarajuće nagrađen.¹⁶⁶ Prema sadašnjem uređenju odvjetnik ima pravo na nagradu za sastav revizije neovisno o tome kakve je ona kvalitete. Ako postupovna pravila budu zahtijevala da se posebno sastavlja prijedlog za dopuštenje revizije, a tek naknadno revizija, odvjetnik će biti dodatno motiviran da sastavi takav prijedlog za dopuštenje revizije koji će mu omogućiti kasnije podnošenje i revizije (i prikladno nagrađivanje). Naravno, etički osviješten odvjetnik procijenit će unaprijed izglednost uspješnosti revizije i na to upozoriti svoju stranku kako se ona ne bi izlagala nepotrebnim dodatnim troškovima.¹⁶⁷ Na taj način i sami odvjetnici obavljaju (pred) selekciju predmeta o kojima bi trebao odlučivati Vrhovni sud.¹⁶⁸

9.2. DOPUSTIVOST I OSNOVANOST REVIZIJE

79. Iz perspektive suda predložena dvodioba postupka nije zapravo bitno različita od sadašnjeg uređenja. I sada revizijski sud najprije ocjenjuje dopustivost revizije, a tek onda (na drugoj sjednici) odlučuje o njenoj osnovanosti. Bude li prihvaćena predložena razdioba postupka, taj će posao Vrhovnoga suda biti utoliko lakši što će u prijedlogu za dopuštenje revizije biti preglednije izneseni samo razlozi koji prema mišljenju podnositelja opravdavaju njezinu dopustivost, a u reviziji razlozi koji opravdavaju njenu osnovanost, što je za sud svakako vremenski i organizacijski racionalnije rješenje.¹⁶⁹

80. Možda za administrativne kapacitete Vrhovnog suda prihvatljivije, ali ne osobito logično uređenje je da se prijedlog za dopuštenje revizije podnosi prvostupanjskom sudu¹⁷⁰ koji će pravodoban¹⁷¹ prijedlog dostaviti protivnoj stranci i umješaču (prijedlog novog čl. 382.b, st. 2. i 4. ZPP-a). To što prvostupanjski sud ima ulogu prijamnoga i otpremnoga mjesta nepotrebno odugovlači postupak isto kao i uključivanje protivne stranke u postupak prije

¹⁶⁶ Grgurevič, *op. cit.* u bilj. 13, str. 1092. U nekim je državama ovlast obraćanja Vrhovnom sudu ograničena na samo određen, relativno malen broj odvjetnika. U Njemačkoj je, primjerice, samo 46 odvjetnika ovlaštenih za podnošenje revizije (i nije im dopušteno zastupati stranke pred nižim sudovima), a u Francuskoj je za obraćanje tamošnjem vrhovnom sudu ovlašteno šezdesetak odvjetničkih kuća. Takvo uređenje nije protivno Europskoj konvenciji (*G. L. i S. L. protiv Francuske*, 58811/00 od 6. ožujka 2003.).

¹⁶⁷ Komparativno postoji i rješenje prema kojem sud izravno odvjetniku nalaže snositi troškove revizijskoga postupka koji je iniciran njegovim očito neosnovanim podneskom. Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. XI.

¹⁶⁸ Slično i Robnik, *op. cit.* u bilj. 161, str. 14.

¹⁶⁹ Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. VI.

¹⁷⁰ Drukčije je u Sloveniji gdje se taj prijedlog podnosi izravno Vrhovnom sudu (čl. 367.b, st. 2. slovenskoga ZPP-a).

¹⁷¹ Prvostupanjski sud ovlašten je odbaciti nepravodoban prijedlog. Nomotehnički je loše da je to određeno tek kasnije u zakonskom tekstu gdje se upućuje da se odredbe o ispitivanju revizije odgovarajuće primjenjuju i na prijedlog za dopuštenje revizije (prijedlog novog čl. 388., st. 2. i 3. hrvatskog ZPP-a).

negoli što sud odluči o dopuštenosti revizije.¹⁷² Tek kad peteročlano vijeće¹⁷³ Vrhovnog suda dopusti reviziju i stranka ju podnese, treba, radi ostvarenja načela kontradiktornosti, omogućiti protivnoj stranci da se uključi u postupak i poslati joj reviziju na odgovor.¹⁷⁴

81. Iz nacрта novele ZPP-a zbog njegove nomotehničke nedotjeranosti (ali i uloge prvostupanskoga suda kao posrednika¹⁷⁵) to nije posve jasno, ali o dopustivosti revizije Vrhovni bi sud, ako se slijedi (pretežita) slovenska praksa, trebao odlučivati samo na temelju prijedloga stranke i uz taj prijedlog priloženih presuda (ne razmatrajući spis predmeta).

82. Za mnoge je takvo postupanje sporno.¹⁷⁶ Smatraju, naime, da je teško moguće o važnosti nekoga pitanja odlučivati *in abstracto* neovisno o konkretnom slučaju, odvojeno od poznavanja konkretnog predmeta.¹⁷⁷ Oni koji se s njima ne slažu ističu da je za odluku je li postavljeno pravno pitanje važno za osiguranje javne funkcije Vrhovnoga suda spis irelevantan. Konkretna slučaj Vrhovnom bi sudu trebao biti jasan iz priložene prvostupanske i drugostupanske presude, a je li riječ o slučaju nejedinstvene sudske prakse ili odstupanju od nje, sud će izrijeком upozoriti odvjetnik u svom prijedlogu za dopuštenje revizije.¹⁷⁸ Nije na sudu, naime, da u spisu predmeta traga za mogućim razlozima dopustivosti revizije.¹⁷⁹ Osnovni je zadatak odlučivanja Vrhovnoga suda u toj fazi utvrditi je li postavljeno pitanje važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava preko sudske prakse, nadilazi li, dakle, individualne interese stranaka u konkretnom slučaju.

83. Kroz prizmu dileme je li moguće pitanje o važnosti nekoga pitanja razlučiti od poznavanja konkretnog slučaja očitava se zapravo jedna druga dilema – je li odluku o

¹⁷² Ni to nije predviđeno u slovenskom ZPP-u. U toj fazi postupka, naime, osiguranje kontradiktornosti postupka nije potrebno pa bi, ako je intencija zakonodavca da se i protivnoj stranci (i umješaću) pruži podjednako vremena za pripremu odgovora na reviziju kao revidentu za reviziju, dostajalo i to da sud protivnu stranku (i umješaća) samo obavijesti da je podnesen prijedlog za dopuštenje revizije (i eventualno pošalje kopiju samog prijedloga).

¹⁷³ U Sloveniji, već je rečeno, o dopustivosti revizije odlučuje tročlano (čl.367.c, st. 1. slovenskog ZPP-a), a tek o osnovnosti peteročlano vijeće.

¹⁷⁴ U slovenskom uređenju propisano je da je revident dužan reviziji priložiti rješenje o dopuštenju revizije, što tamošnji Ustavni sud smatra „prvenstveno sredstvom zaštite procesnih prava protivne stranke“ (II Ips 171/11 od 8. rujna 2011.). Prema prijedlogu novog čl. 392., st. 3. hrvatskog ZPP-a revident bi to rješenje u reviziji trebao samo određeno naznačiti. U protivnom bi sud reviziju odbacio.

¹⁷⁵ Bi li taj sud prema intenciji zakonodavca već i nakon što zaprimi prijedlog za dopuštenje revizije (te odgovor na taj prijedlog protivne stranke i umješaća) trebao poslati spis na koji se prijedlog odnosi Vrhovnom sudu, također ostaje nejasno.

¹⁷⁶ Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 947, navodi da je vijeću koje odlučuje o dopustivosti revizije bez spisa predmeta nemoguće utvrditi je li prijedlog za dopuštenje revizije podnesen pravodobno. Isto tako, smatra da se, zbog odlučivanja bez spisa, nerijetko u praksi događa da se povodom izjavljene revizije ustanovi da revizija uopće nije smjela biti dopuštena, a vjerojatno ima i obratnih slučajeva, da revizija nije bila dopuštena, a trebala je biti.

¹⁷⁷ Tako Wedam-Lukić, *op. cit.* u bilj 7, str. II.

¹⁷⁸ Feguš, *op. cit.* u bilj. 7, str. III, vjerojatno aludirajući na načelo *iura novit curia*, (pogrešno) smatra da bi sam sud *ex officio* trebao znati je li riječ o odstupanju od sudske prakse. Načelo *iura novit curia*, međutim, ne znači da sud od drugih pravnih stručnjaka na području pravne argumentacije ne bi smio ništa očekivati. U čemu bi u protivnom bio smisao obveznoga odvjetničkog zastupanja? Tako Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. VII.

¹⁷⁹ Galič, *op. cit.* u bilj. 73, str. 7.

važnosti nekog pitanja moguće odvojiti od odluke jesu li niži sudovi to pitanje pravilno riješili, odnosno je li zaključak o važnosti pitanja moguće odvojiti od odluke o tome je li povrijeđeno materijalno ili procesno pravo.¹⁸⁰ To je svakako moguće. Dokazuju to i komparativna iskustva država u kojima (žalbeni) sud koji je donio presudu ujedno odlučuje o dopustivosti revizije protiv te presude. Jasno je, naime, da taj sud svoju presudu ne smatra pogrešnom (jer zašto bi je inače takvu donio), ali ipak smatra da bi bilo u javnom interesu da o pravnom pitanju iz te odluke svoje stajalište iznese i revizijski sud.¹⁸¹ Dakle, pitanje je li neko pravno pitanje važno zasebno je u odnosu na pitanje je li ono pravilno riješeno pa je utoliko opravdano odlučivanje o dopustivosti revizije odvojiti od odlučivanja o njezinoj osnovanosti tako da se odvoje i podnesci kojima stranke iniciraju pojedine faze postupka odlučivanja.

84. Uzme li se u obzir predviđena sumarnost obrazloženja rješenja o (ne)dopustivosti revizije, takva dvodioba postupka ne bi trebala usporiti postupak odlučivanja¹⁸² (ako ga, dakako, ne bude usporila posrednička uloga prvostupanjskoga suda). Štoviše, većina će stranaka relativno brzo doznati da njihov prijedlog za dopuštenje revizije nije prihvaćen. Slovensko iskustvo upućuje na to da ni strah od prevelikog broja prijedloga za dopuštenje revizije također ne bi trebao biti opravdan.¹⁸³

85. Valja istaknuti da odluka o dopuštenosti revizije ne znači ujedno da se Vrhovni sud slaže ili ne slaže s odlukama nižih sudova niti upućuje na to kakvo će stajalište u vezi s postavljenim pitanjem zauzeti. Čak i ako drugostupanjska odluka odstupa od prakse Vrhovnoga suda, moguće je da upravo povodom te odluke Vrhovni sud preispita svoju raniju praksu i izmijeni je *pro futuro*. Isto tako, kada je praksa drugostupanjskih sudova različita, a prakse Vrhovnoga suda još nema, Vrhovni je sud ovlašten ujediniti praksu i povodom revizije protiv presude koju smatra pravilnom. Bilo bi, naime, neopravdano da u tom slučaju Vrhovni sud propusti priliku izraziti svoje pravno shvaćanje o tom pitanju samo stoga jer se slaže s drugostupanjskom odlukom.¹⁸⁴

86. To što je sudska odluka nepravilna i(li) nezakonita ne znači, dakle, nužno da će protiv nje revizija uvijek biti dopuštena. Ne otvara, naime, svaka (nezakonita) odluka ujedno i važno pitanje u javnom interesu.¹⁸⁵ Ipak, ako se podnositelj prijedloga za dopuštenje revizije u njemu opravdano poziva na to da se odluka nižih sudova temelji na povredi nekog Ustavom ili Konvencijom zajamčenog prava, reviziju bi uvijek trebalo

¹⁸⁰ Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. VII. *Ibid.*

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² Drukčija je predviđanja imao Ude, *op. cit.* u bilj. 7, str. 1085.

¹⁸³ V. *Grafikon 4.*

¹⁸⁴ Galič, *op. cit.* u bilj. 55, str. VII. Iscrpno o razlozima dopustivosti revizije u slovenskoj sudskoj praksi Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 88 *sqq.* Kritički o nekim razlozima dopustivosti revizije Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 943-46.

¹⁸⁵ To će stranci katkad biti teško prihvatiti. Tako Feguš, *op. cit.* u bilj. 7, str. IV. Isto se, međutim, događa, svaki put kad stranka iscrpi sav dopušten pravni put zaštite, a ne bude zadovoljna ishodom postupka. U novom uređenju revizije bila bi stoga povećana uloga odvjetnika u tome da strankama obrazlože (novu) ulogu Vrhovnoga suda.

dopustiti.¹⁸⁶ U tom bi pogledu koristan mogao biti kriterij bi li se zbog te povrede mogla s uspjehom podnijeti ustavna tužba.¹⁸⁷

87. Ako to nije slučaj, a riječ je o pogrešnoj primjeni materijalnog prava ili bitnim povredama odredaba parničnog postupka (jer nije svaka povreda materijalnoga ili procesnoga prava ujedno i povreda ljudskog prava¹⁸⁸), revizija će biti dopuštena samo ako bi saniranje tih (grubih) povreda bilo ne samo u privatnom interesu stranaka nego i u javnom interesu očuvanja pravne sigurnosti.¹⁸⁹ Revizija, dakle, neće uvijek biti dopuštena ni zbog svih apsolutno bitnih povreda odredaba parničnog postupka.¹⁹⁰ I slovenski Vrhovni sud u posljednje je vrijeme suzdržaniji nego ranije da u slučaju bitnih povreda odredaba parničnog postupka uvijek dopusti reviziju.¹⁹¹ To bi moglo upućivati na to da se slovenski Vrhovni sud postupno privikava svojoj novoj paradigmi i orijentaciji na ispunjavanje svoje ustavne, odnosno javne funkcije.

10. ZAKLJUČAK

88. U idealnom svijetu vrhovni sudovi podjednako učinkovito i kvalitetno pružaju zaštitu individualnim pravima stranaka kontrolom pravilnosti i zakonitosti suđenja nižih sudova u konkretnim predmetima i istodobno, u javnom interesu, razvijaju pravo te osiguravaju jedinstvenost u njegovoj primjeni. Realnost je, međutim, drukčija. Štoviše, često (zakonodavčeva) želja za očuvanjem i privatne i javne funkcije vrhovnog suda rezultira time da nijedna od njih ne bude u praksi ostvarena.

89. Ni hrvatski Vrhovni sud, najvećim dijelom zbog zatrpanosti prevelikim brojem predmeta (u 2015. godini taj je sud imao preko 20.000 revizijskih predmeta u radu), ne uspijeva u dostatnoj mjeri brinuti ni za kvalitetu obrazloženja svojih odluka, a kamoli osiguravati jedinstvenost u primjeni prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni, što mu je Ustavom određena zadaća. Bez koherentne, dobro obrazložene i lako pretražive sudske prakse jasno je, međutim, da ni stupanj zaštite individualnih prava stranaka nije na zadovoljavajućoj razini.

¹⁸⁶ Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 103. Stoga, međutim, podnositelji prijedloga za dopuštenje revizije, često i neopravdano, povredama materijalnoga ili postupovnoga prava pridaju značenje povrede ustavnih prava ne bi li im to osiguralo da Vrhovni sud dopusti reviziju u njihovim predmetima.

¹⁸⁷ Tako bi sud, primjerice, trebao dopustiti reviziju protiv presude u kojoj je niži sud arbitrarno (bez obrazloženja) odstupio od sudske prakse jer bi zbog tog razloga stranka bila ovlaštena podnijeti i ustavnu tužbu. *Ibid.*, str. 98. *V.* i bilj. 44.

¹⁸⁸ *Ibid.*, str. 99; Galič, A., Kršitev človekovih pravic – nova absolutno bistvena kršitev pravdnega postopka?, *Pravna praksa*, br. 9, 2002., str. 5-7.

¹⁸⁹ Klun, *op. cit.* u bilj. 19, str. 102.

¹⁹⁰ Galič, *op. cit.* u bilj. 19, str. 300; Bobek, *op. cit.* u bilj. 20, str. 43, 48.

¹⁹¹ Dolenc, *op. cit.* u bilj. 15, str. 946. Neko je vrijeme, naime, u praksi prevladavalo (pogrešno) stajalište da je uvijek riječ o važnom pitanju ako podnositelj prijedloga tvrdi da je u postupku učinjena koja od apsolutno bitnih povreda odredaba parničnog postupka, osobito povreda prava na saslušanje stranaka (čl. 339., st. 2., t. 8. slovenskog ZPP-a, sadržajno jednak čl. 354., st. 2., t. 6. hrvatskog ZPP-a) i povreda pravila o obliku i sadržaju presude (čl. 339., st. 2., t. 14. slovenskog ZPP-a, sadržajno vrlo sličan čl. 354., st. 2., t. 11. hrvatskog ZPP-a). Zbog širine njihova značenja i bliskosti s ustavnim pravima razumljivo je da se podnositelji često pozivaju upravo na te povrede.

90. U nacrtu novele ZPP-a iz 2016. godine predviđeno je stoga uređenje revizije prema kojem bi Vrhovni sud odlučivao samo u predmetima čija važnost nadilazi interese stranaka u postupku. Vrhovni bi sud, dakle, na temelju zakonom okvirno definiranih kriterija dopuštao reviziju samo u predmetima važnima za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava preko sudske prakse. Takav koncept revizije po dopuštenju iziskivao bi, međutim, i odgovarajuću promjenu paradigme u određenju uloge i funkcije Vrhovnog suda te njegovu orijentaciju na ispunjavanje Ustavom predviđene zadaće.

91. Da bi to bilo moguće i da bi stručna javnost mogla biti upoznata sa sadržajem odluka koje Vrhovni sud donosi, broj predmeta o kojima Vrhovni sud odlučuje mora biti razmjerno malen. Reduciranje broja predmeta pred Vrhovnim sudom nije, međutim, samo sebi svrha nego nužna pretpostavka ostvarivanja ustavne uloge Vrhovnoga suda. Bude li Vrhovni sud svoju ustavnu zadaću uredno ispunjavao, ujednačenija i jasnija sudska praksa omogućit će i veći stupanj zaštite individualnih prava stranaka u postupcima pred nižim sudovima.

92. Za uspostavu izmijenjene paradigme Vrhovnoga suda, ali i funkcioniranje pravne države u cjelini, nužno je i povjerenje u rad Vrhovnoga suda u čijem bi sastavu trebali biti iskusni pravni stručnjaci visokih etičkih načela. Povjerenje, međutim, treba zadobiti (i trajno održavati), a tu najviše može učiniti sam Vrhovni sud uvjerljivošću argumenata iz svojih odluka. Ovlast da taj sud bez punog obrazloženja može odbiti prijedlog za dopuštenje revizije nipošto ne bi smjela biti zlorabljena u svrhu redukcije broja predmeta nego služiti kao sredstvo koje će revizijskom sudu omogućiti da racionalno organizira svoj rad i glavninu raspoloživog vremena posveti važnim pravnim pitanjima iz predmeta u kojima je reviziju dopustio.

93. Iskustvo s dvama tipovima revizije (redovna i izvanredna) upućuje na to da kombinacija različitih kriterija za dopustivost pristupa Vrhovnom sudu ne polučuje željene rezultate nego nerijetko zbunjuje ne samo stranke nego i njihove odvjetnike u razumijevanju koja je stvarna svrha pojedinog tipa revizije. Vrijednosni i kauzalni kriterij dopustivosti revizije valjalo bi stoga u novoj paradigmi uloge Vrhovnog suda u potpunosti napustiti jer ne omogućavaju odgovarajuću selekciju važnih predmeta.

94. U organizacijskom pogledu dvodioba se postupka odlučivanja o dopustivosti i osnovanosti revizije u slovenskoj praksi pokazala uglavnom korisnom i za sud i za stranke. U prvoj fazi, naime, revizijski sud o dopustivosti revizije odlučuje relativno brzo samo na temelju prijedloga za dopuštenje revizije i njegovih priloga, u pravilu bez spisa predmeta, zbog čega osobito do izražaja dolazi kvaliteta odvjetnikova podneska. Ako dopuštenu reviziju stranka pravodobno podnese, tek će se tada o njoj meritorno odlučivati.

95. Konceptualno je, dakle, u nacrtu novele ZPP-a predložena reforma revizije dobra i treba je pozdraviti. Njezinim kritičarima, međutim, bude li provedena, trebat će vremena da prihvate novu, javnu ulogu Vrhovnoga suda za koju zaštita individualnih prava stranaka više nije primarna. Uočeni problemi s nepovjerenjem u pravosuđe ili pak lošom organiziranošću baza sudske prakse mogli bi se, doduše, negativno odraziti na uspješnost

reforme iako njihov uzrok nije u izravnoj vezi s predloženim uređenjem revizije po dopuštenju. U svakom bi slučaju predloženi zakonski tekst trebalo nomotehnički dotjerati, a ciljeve reforme revizije jasnije prezentirati (stručnoj) javnosti. Slovensko iskustvo upućuje na to da je, uz odgovarajuću podršku Ustavnoga suda, i to moguće.

SUMMARY

ADMITTING FURTHER APPEALS TO SUPREME COURT: CROATIAN UNCERTAINTIES AND SLOVENIAN EXPERIENCE

In 2015 the Supreme Court of the Republic of Croatia handled more than 20,000 'revision' cases, of which 66% pertained to unresolved cases from the previous period. This fact alone is proof enough that the current regulation of 'revision' does not allow the Supreme Court to fulfil its constitutional role of ensuring uniform application of the law and equality before the law. The 2016 draft of a new Civil Procedure Act provides that the Supreme Court may only rule in matters of public interest, which has been met with considerable criticism. Considering that this Supreme Court paradigm shift is modelled after the pertinent Slovenian law, this paper considers the uncertainty regarding the proposal from the perspective of the Slovenian experience.

Keywords: *'revision' (further appeal on points of law) by leave, 'extraordinary revision', Supreme Court, Slovenian law, draft of the new Civil Procedure Act*